ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ (МАГІСТР)
на тему:

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Виконала: студентка 6 курсу 636 МЗ групи
напряму підготовки:
28 Публічне управління та адміністрування
спеціальності:
281 Публічне управління та адміністрування
Білас Олена Михайлівна

Керівник: кандидат політичних наук, доцент
Бондар Ганна Леонідівна

Рецензент: старший викладач
Малікіна Оксана Анатоліївна

м. Миколаїв – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП…… 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ…….. 7

1.1. Сутність та характеристика публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення…….. 7

1.2. Зміст формування механізмів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні……. 12

1.3. Законодавчі та нормативно-правові засади формування механізмів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні……... 24

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ……. 32

2.1. Нормативне забезпечення діяльності Управління соціального захисту населення та оцінка показників його діяльності……. 32

2.2 Закордонний досвід публічного регулювання соціального захисту населення……. 44

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ……. 55

3.1. Удосконалення правового механізму публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення……..... 55

3.2. Проблеми публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення та шляхи їх вирішення …… 62

3.3. Приорітети цифровізації публічного управління у сфері соціального захисту..... 68

ВИСНОВКИ……. 73

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 81

ВСТУП

Актуальність теми. Соціальний захист є важливим аспектом життя населення, оскільки він визначає рівень розвитку країни і суспільства. В Україні шлях розвитку соціального захисту має проблеми, які ускладнюють або перешкоджають реалізації прав людей на соціальний захист. Особлива увага повинна бути приділена політиці держави у сфері соціального захисту у періоди становлення, трансформації та реформування України. Ефективність вирішення соціальних проблем залежить не тільки від економічних можливостей, але й від сутності та змісту державної політики.

В Україні спостерігається послідовний напрям підвищення рівня розвитку соціального захисту населення. Функціонування системи публічного адміністрування у цій сфері, сприяє досягненню державних стандартів і покращенню рівня життя людей. Процеси оптимізації системи влади та місцевого самоврядування також покращують діяльність у сфері соціального захисту.

Проте, в Україні необхідно систематизувати та вирішити теоретико-методологічні проблеми державного управління у сфері соціального захисту. Бракує цілісної доктрини державного управління у цій сфері, що підкреслює важливість наукового дослідження цих питань. Тому проведення комплексного наукового дослідження проблем державного управління у сфері соціального захисту населення в Україні є актуальним. Таке дослідження допоможе розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо поліпшення державного управління у цій сфері. Теоретична і практична значимість обраної теми підкреслює необхідність розв’язання цих проблем в Україні.

Стан наукової розробки теми. Науково-теоретичною основою кваліфікаційної роботи стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців присвячені теоретичним та практичним проблемам публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення у галузі

адміністративного права, які досліджували сферу публічного адміністрування та її основні детермінанти, таких як В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, М.В. Бевзенко, Ю.П. Битяк, О.В. Золотоноша, О.Б. Кірєєва, Г.В. Коваль, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, І.В. Клименко, В.В. Лаврухін, Г.С. Лопушняк, Р.С. Мельник, О.І. Миколенко,Д.В. Приймаченко, В.П. Тимощук, Т.В. Хміль, О.Б. Шевчук, І.П. Яковлев та інші. Деякі аспекти проблематики публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення стали предметом досліджень М.В. Кравченка, Е.М. Лібанової, В.В. Мамонової, О.Ф. Новікової, Т.І. Разіна, В.П. Трощинського, Ю.І. Шпараги та ін. Важливою основою роботи стали також праці науковців у галузі загальної теорії права та інших правових наук: О.Ф. Скакуна, С.Г. Стеценка, О.Д. Тихомирова, І.С. Ярошенко.

Однак, незважаючи на досить широкий спектр науково-практичних розробок, пов'язаних зі сферою публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, нагальною є проблема вирішення на науковому рівні низки дискусійних питань, пов'язаних з державним управлінням у сфері соціального захисту.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є аналіз теоретичних засад, чинного законодавства України, закордонного досвіду для обґрунтування та розробки практичних рекомендацій для публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні.

Для досягнення поставленої мети у роботі поставлено й вирішено такі основні **завдання:**

– розкрити поняття, надати сутністно-якісну характеристику та охарактеризувати механізми публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення;

– проаналізувати законодавчі та нормативно-правові основи засади формування механізмів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні;

– проаналізувати нормативне забезпечення діяльності Управління соціального захисту населення та показники його діяльності;

– проаналізувати закордонний досвід публічного регулювання соціального захисту населення;

– розкрити особливості удосконалення правового механізму, проблеми публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення та окреслити шляхи їх вирішення;

– визначити пріоритети цифровізації публічного управління у сфері соціального захисту.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час здійснення публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення.

Предметом дослідження є особливості, проблеми, механізми та перспективи удосконалення публічного адміністрування у сфері соціального захисту.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань автор у кваліфікаційній роботі використав комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. За допомогою формально-логічних методів (аналізу, синтезу, узагальнення) сформульовано основні поняття дослідження. Порівняльно-правовий метод дозволив дослідити норми вітчизняного законодавства, що містяться у нормативно-правових актах які регламентують здійснення публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, та порівняти їх із закордонним досвідом. Комплексне застосування вказаних методів забезпечило повноту та об'єктивність положень, наведених у кваліфікаційній роботі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що кваліфікаційна робота є спробою комплексного аналізу особливостей, проблем, механізмів та перспектив удосконалення публічного адміністрування у сфері соціального захисту в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в роботі положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти, за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування» та для вдосконалення законодавства, зокрема, при розробці проєкту нового Закону України «Про соціальний захист населення».

Апробація результатів роботи. Основні положення магістерської роботи відображені у розділі монографії (у співавт.), 1 фахової статті (у співавт.), та 1 конференції:

1. Білас О. М. Соціальні виплати та компенсації як підтримка державної громадянської активності молоді. Ольвійський форум-2020 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: XIV Міжнар. наук. конф. м. Миколаїв: програма та тези : II Міжнар. наук.-практ. конф. 4 червня 2020 р. «Залучення патріотично активної молоді до розвитку громадського суспільства як чинник соціальної безпеки України» Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. С.73–76.

2. Палагнюк Ю. В., Білас О. М. Удосконалення державної соціальної політики щодо молодих сімей (на прикладі соціальної послуги «муніципальна няня»). Вісник Херсонського національного технічного університету. 2021. №2. С.150–160.

3. Палагнюк Ю. В., Білас О. М. Соціальна послуга «муніципальна няня» як приклад інноваційної державної соціальної політики щодо молодих сімей. Соціальна робота в умовах сучасних викликів: досвід і перспективи розвитку*:* кол. моногр. / кол. авт.; за заг. ред. проф. Ю. В. Палагнюк, доц. О. Л. Файчук. Миколаїв : Вид-во: Ємельянова Т. В., 2022. С.116–135.

Структура роботи обумовлена метою, завданнями і логікою дослідження і складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінки з них – 80 сторінки основного тексту. Список використаних джерел налічує 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1 Сутність та характеристика публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення

Соціальний захист є невід'ємною частиною соціальної політики держави, а його визначає зміст цієї політики. Соціальна політика – це система методів і форм діяльності, яка спрямована на задоволення соціальних потреб, збалансування соціальних інтересів і досягнення соціальних цілей. Вона охоплює як широке, так і вузьке визначення, що залежить від спрямованості на створення умов для самореалізації соціального потенціалу і соціального захисту особистості.

Соціальний захист і соціальна безпека пов'язані між собою, оскільки без розвинених соціальних відносин немає стабільної соціальної безпеки. Також соціальна безпека визначає розвиненість і зрілість процесів соціального розвитку. «Завданням соціальної політики є забезпечення діяльності системи соціальної політики відповідно до вимог законів соціального розвитку. Зокрема, вона повинна розробляти механізми взаємодії елементів системи, зберігати баланс між ними і регулювати суперечності у суспільному житті. Держава виступає як регулятор і антикризовий менеджер, створюючи об'єктивні умови для розвитку суспільного життя» [48, с.43].

Державна соціальна політика направлена на боротьбу з бідністю, збереження людського капіталу, підтримку економічного зростання, соціальну справедливість і політичну стабільність. Вона реалізується через систему соціального захисту та соціальних гарантій. «Після Другої світової війни була активно впроваджена концепція соціального захисту, яка мала на меті

поліпшення соціального становища людей. Термін «соціальний захист» був запроваджений у 1935 році в США, коли був прийнятий Закон про соціальне забезпечення. Франклін Рузвельт, який був творцем цього закону, підкреслив, що він є основою для подальшої системи соціального захисту» [50].

Таким чином, соціальний захист і соціальна політика є важливими аспектами суспільного розвитку. Держава виступає гарантом, який забезпечує та створює умов для самореалізації соціального потенціалу та соціального захисту особистості. Реалізація соціальної політики передбачає боротьбу з бідністю, збереження людського капіталу, розвиток економіки, соціальну справедливість і політичну стабільність. Концепція соціального захисту була активно впроваджена після Другої світової війни, сприяючи поліпшенню соціального становища людей.

«Соціальний захист – це поняття, яке описує систему заходів, спрямованих на забезпечення соціальної безпеки та підтримки населення в усіх життєвих обставинах. Він передбачає надання підтримки та допомоги громадянам в разі таких ситуацій, як хвороба, безробіття, втрата годувальника, інвалідність чи старість» [17, с.48].

Міжнародна організація праці (далі – МОП) визначає соціальний захист як базову соціальну підтримку без необхідності внесків чи стажу роботи. Згідно з рекомендаціями цієї організації, держави повинні забезпечити соціальні гарантії для всього населення в усіх ситуаціях, які можуть негативно вплинути на здоров’я або матеріальний добробут людей.

«Один з найважливіших міжнародних документів, що визначає доктрину соціального захисту, – це конвенція МОП 1952 р. Ця конвенція передбачає дев’ять основних елементів соціального захисту, включаючи медичну допомогу, допомогу у зв’язку з хворобою, безробіття, вагітність та пологи, сім’ї, зіткнувшись з нещасними випадками, інвалідність, старість та пенсії у зв’язку з втратою годувальника» [13, с.36].

Право на соціальний захист також визначено в Хартії Співтовариства про основні соціальні права трудящих. Згідно з цим документом, «кожен

працівник у Співтоваристві має право на адекватний соціальний захист та отримує виплати по соціальному забезпеченню відповідно до свого статусу та розміру підприємства. Також передбачена соціальна допомога для тих, хто не може працювати або повернутися на ринок праці і не має засобів до існування з урахуванням їхньої особистої ситуації» [6, с.32].

В Україні право на соціальний захист закріплено в Конституції. Він забезпечує громадянам підтримку у разі втрати працездатності, годувальника, безробіття та інших обставин. «Для цього діє загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке фінансується страховими внесками громадян, підприємств та бюджетних установ. Також створена мережа закладів для догляду за інвалідами. Сутність соціального захисту полягає у забезпеченні рівня життя, достатнього для розвитку особистості, а також у використанні різних механізмів і гарантій, що створюються державою для захисту прав і потреб громадян. Проте, в деяких визначеннях поняття «соціальний захист» відображені оцінки та суб'єктивні інтерпретації, що ускладнює його розуміння»[19, с.681].

Соціальний захист можна розглядати як систему відносин між особою і суспільством, що спрямована на розв'язання соціальних суперечностей і забезпечення адаптації людини до них. Однак, використання терміну «захист» може викликати плутанину, оскільки сам захист не є тотожним відносинам. На думку деяких дослідників, «соціальний захист включає гарантії, що надаються державою для забезпечення належного рівня життя та підтримки окремих категорій населення, які потребують допомоги. Однак, це зводить соціальний захист до простої підтримки, що скорочує його значення» [22, с.136].

Крім того, соціальний захист вважається також діяльністю, спрямованою на формування і розвиток повноцінної особистості, нейтралізацію негативних факторів і створення умов для самовизначення та самореалізації людини. Однак, поняття «повноцінна особистість» та «самореалізація» є розмитими, що ускладнює їх розуміння.

У підсумку, «соціальний захист є системою гарантій і механізмів, створених державою для забезпечення належного рівня життя і підтримки громадян, а також для формування та розвитку особистості. Однак, існує різне розуміння цього поняття, що може призводити до плутанини і суб'єктивного тлумачення» [11, с.569-571].

У більш загальному розумінні соціальний захист можна визначити як обов'язок суспільства, який виконується державою, утримувати певну категорію громадян в особливих випадках і спеціальними засобами за рахунок коштів цього суспільства. Держава є інструментом вирішення соціальних проблем, але не завжди для суспільства в цілому. В інших випадках адміністративні структури держави намагаються позбутися громадського контролю і задовольняти інтереси фінансових кланів. Не існує повного переліку обов'язків суспільства перед своїми членами і держава не завжди виконує свої обов'язки в повному обсязі. Демократична держава визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність найвищою соціальною цінністю.

Розкриття та тлумачення терміну «соціальний захист» є суперечливим та неоднозначним серед науковців. Існуючі дослідження системи соціального захисту населення мають різні підходи до визначення предмета дослідження. Недостатня увага приділяється сутності соціального захисту населення, хоча він має значний вплив на економіку держави. Необхідно глибше теоретичне осмислення цього поняття.

Науково обґрунтована концепція соціального захисту дозволить розробити модель та застосувати ефективні методи, які підвищать соціальний рівень захисту населення. Важливо контролювати потоки соціальної допомоги, щоб нею не користувалися несправедливо. «Соціальний захист є активною дією, спрямованою на підтримку, оборону і притулок суб'єкта. Соціальний захист позначається відносинами між людьми і людськими об'єднаннями» [12, с.135].

Соціальний захист – це система заходів, які забезпечують держава для гарантування громадянам прав на гідне життя, здоров'я та благополуччя. Вона

має подібну характеристику: система соціальних гарантій; запровадження і реалізація соціальних гарантій, установлених законодавством; використання організаційних заходів для підвищення добробуту громадян; фінансові заходи, спрямовані на задоволення матеріальних потреб громадян; управління соціальними ризиками; методи підтримки робочої сили; фінансування за рахунок коштів платників податків; трирівнева система захисту на рівнях державному, корпоративному і індивідуальному; складається з грантів, фондів і страхування.

Таким чином, соціальний захист забезпечує громадянам необхідні гарантії та підтримку соціальних потреб, достойного життя та покращення їхнього благополуччя. Соціальний захист охоплює різні сфери, які мають на меті забезпечити громадянам певний рівень життя і захистити їх від негативного впливу зовнішніх факторів. Зокрема, забезпечення основних потреб та наданні матеріальної допомоги тим, хто її потребує, а також створення умов для заробітку на життя будь-яким законним способом. Соціальний захист передбачає задоволення основних потреб громадян, зокрема у сферах освіти, медичного обслуговування тощо. Крім того, він має забезпечити сприятливі умови праці та захист працівників від негативного впливу промисловості, а також екологічну безпеку для суспільства. Соціальний захист включає захист громадян від злочинних посягань, а також забезпечення їхніх громадянських та політичних прав і свобод. Він також спрямований на вирішення міжнаціональних конфліктів та захист від політичних та адміністративних переслідувань.

Можна акцентувати увагу, що соціальний захист не позбавлений ризиків. Нерівномірність підтримки громадян в залежності від регіону та бюрократичні перепони є основними причинами, чому не всі нужденні люди можуть отримати допомогу. Крім того, сукупний дохід учасників програм соціального захисту не завжди відповідає поняттю достатнього мінімального доходу. Інші проблеми включають відсутність підтримки для певних категорій населення, відкритість системи соціального захисту для зловживань і

викривлення економіки через бюджетну підтримку. Також зазначається, що програми соціального захисту можуть знижувати мотивацію до праці. Отже, вибір ефективних схем соціального захисту породжує численні виклики та вимагає ретельного аналізу та вдосконалення.

1.2 Зміст формування механізмів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні

Становлення української держави як правової, демократичної та соціальної, а також запозичення європейського досвіду в цьому аспекті сприяють удосконаленню системи соціального захисту населення, що є сферою життєво важливих інтересів населення, якісні і кількісні характеристики якої свідчать про рівень соціального, економічного, правового та культурного розвитку держави і суспільства.

Публічне адміністрування здійснюється відповідно до загальних та специфічних принципів організації та функціонування, а конкретна сфера суспільних відносин опосередковує специфікацію принципів публічного адміністрування. Необхідним є виокремлення принципів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, адже встановлення сутності публічного адміністрування та особливостей його принципів у сфері соціального захисту, дозволить здійснити аналіз організації національної системи соціального захисту, яка, характеризує порядок у державі, ступінь легітимності влади в суспільстві, а також динаміку гуманітарного та соціального розвитку.

Публічне адміністрування у сфері соціального захисту здійснюється за допомогою взаємопов’язаних між собою механізмів, головними з яких виступають: «1) податковий механізм, змістом якого є надання податкових пільг та пільг по виплатах до соціальних фондів деяких видів діяльності на території територіальних утворень; 2) кредитний механізм – надання кредитів

(зокрема, пільгових) з бюджетів та соціальних фондів на здійснення всіх вказаних видів діяльності на території територіальних утворень; 3) бюджетний механізм – пряме фінансування програм сприяння зайнятості та соціального захисту населення територіальних утворень (особливо кризових) з бюджетів та позабюджетних фондів і надання ним субсидій, субвенцій і дотацій; 4) механізм держзамовлення – розміщення на підприємствах територіальних утворень (в першу чергу, кризових) замовлень, оплачуваних з державного бюджету; 5) адміністративний механізм – забезпечення зайнятості і соціального захисту за допомогою різного роду заборонних, дозвільних, обмежувальних та інших заходів; 6) організаційний механізм – створення при центральних органах влади спеціальних організаційних структур для реалізації державної і регіональної соціальної політики (прикладом можуть служити координаційні комітети сприяння зайнятості населення); 7) правовий механізм – розробка і ухвалення нормативних актів, що регламентують діяльність різних суб'єктів управління в сферах зайнятості, формування рівня життя і соціального захисту населення; 8) програмний механізм - включення різних територіальних утворень (в першу чергу, кризових) у державні та регіональні програми, що сприяють підвищенню зайнятості, рівня життя і соціальному захисту населення» [16, с.23].

Механізми публічного адміністрування та форми його втілення ґрунтуються на загальноприйнятих принципах. Це основоположні засади, що є сполучною ланкою між керівними закономірностями розвитку та функціонування соціальної сфери та її впорядкуванням. Не є винятком і публічне адміністрування у сфері соціального захисту, що реалізується відповідно до загальноприйнятих основ функціонування суб'єктів публічної адміністрації.

Різними дослідниками окреслені окремі позиції щодо принципів публічного адміністрування у сфері соціального захисту. До базових принципів управління в соціально-гуманітарній сфері належать: «1) децентралізація: організація діяльності (керівництво) відбувається шляхом

постановки завдань, а не виконанням функцій та встановлених правил; 2) результативність: акцент зроблено на наслідках діяльності, а не на процесах, отже, капітал вкладається в результати, а не в наміри; 3) досягнення змін шляхом пошуку інновацій та запровадження принципів бізнесу в управлінні державними справами, включаючи аутсорсинг та зовнішні контракти; 4) зниження державних видатків, підвищення спроможності держави до розвитку та реалізації політики, поліпшення виконання державою функцій роботодавця та заохочення підприємницького заробітку тощо» [3, с.68].

О.М. Василиком висловлено думку, що основні засади публічного адміністрування у соціальній сфері має бути представлено у трьох напрямах: «а) встановлення мінімальних соціальних стандартів (наприклад, прожитковий мінімум); б) встановлення стандартів стосовно здобуття загальної освіти, виховання дітей і підлітків, проведення культурно-освітньої роботи, організація охорони здоров'я і розвитку фізичної культури членів суспільства; в) вирівнювання рівня життя населення через втрату роботи чи кризові явища шляхом використання пенсій, допомога, стипендії, грошові виплати, матеріальна допомога, пільги з податків, платежів і послуг» [5, с.17-18].

Принципи публічного адміністрування у сфері соціального захисту корелюються із традиційними «мегапринципами» публічного адміністрування – принципом верховенства права та принципом належного врядування, що трансформуються у вихідні теоретичні положення, основні засади, якими керуються органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти делегованих повноважень та інші суб'єкти публічної адміністрації під час впорядкування суспільних відносин щодо соціального захисту населення.

Так, принцип верховенства права закріплено положеннями Конституції України. Наприклад, ст. 3 визначено, що «людина, її життя і здоров'я, безпека і недоторканність визнаються найвищою соціальної цінністю. Принцип законності як елемент принципу верховенства права полягає в обов'язку суб'єктів публічної адміністрації під час здійснення будь-яких дій суворо

дотримуватися законодавства України, заборонено все крім того, що прямо дозволено законом», що має відображення у ст. 6 Конституції України, та ст. 19[15].

Суб'єкти публічної адміністрації повинні у встановленому порядку забезпечити надання соціальної допомоги особам, які мають право на її отримання у встановленому розмірі та на визначений термін. В протилежному випадку, не буде дотримано ані норму права, ані принципи, на яких базується ідея впорядкування конкретно визначених суспільних відносин - відносин щодо надання соціальної допомоги.

Принцип заборони свавілля під час публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення означає, що суб'єкти публічної адміністрації мають діяти безсторонньо, неупереджено, пропорційно та ефективно і у будь-якому випадку – у межах власної компетенції, визначеної у нормативному порядку. Крім того, необхідно звернути увагу на заборону зловживання дискреційними повноваженнями. Відзначимо, що правомочність суб'єкта публічної адміністрації на застосування дискреційних повноважень закріплено у нормативно-правових актах без прямої вказівки на це.

Принцип доступу до незалежного та безстороннього суду теж має прояв під час публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, тому що суд покликаний захищати та охороняти права, свободи та законні інтереси приватних осіб від порушень, рішень та бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації в будь-якій сфері. «Цей принцип відображено у: ст. 105 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», відповідно до якої застраховані особи та члени їхніх сімей мають право на оскарження дій (бездіяльності) страхувальників, виконавчих органів Пенсійного фонду та їх посадових осіб відповідно до законодавства про звернення громадян, а також у судовому порядку; страхувальники мають право на оскарження дій (бездіяльності) виконавчих органів Пенсійного фонду та їх посадових осіб у порядку підлеглості до вищого органу або посадової особи, а також у судовому порядку» [46, с. 26].

Наступний принцип, якому мають слідувати суб'єкти публічної адміністрації під час здійснення публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення є принцип належного врядування, що включає: забезпечення участі у прийнятті рішень, прозорість та неупередженість під час прийняття рішення, дотримання підзвітності.

«Втілення принципу належного врядування у сфері соціального захисту первинно можливо виявити у положеннях Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Нормативно-правовим актом закріплено один із складових належного врядування – принцип поваги до прав людини, що проявляється у таких положеннях: 1) органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни у будівництві індивідуальних жилих будинків (п. 18 ст. 13); 2) органи виконавчої влади, виконавчі комітети місцевих рад зобов'язані подавати допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни і сім'ям загиблих військовослужбовців у будівництві індивідуальних жилих будинків (п. 15 ст. 15); 3) органи державної влади та органи місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають державні і комунальні заклади дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти, забезпечують безкоштовним харчуванням дітей, на яких поширюється чинність Закону (п. 23 ст. 15); 4) центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, Рада міністрів Автономної Республіки Крим у межах своєї компетенції надають ветеранським організаціям фінансову підтримку, кредити з коштів відповідних бюджетів, а також безплатно надають будинки, приміщення, обладнання та інше майно, необхідне для здійснення їх статутних завдань (ст. 20)» [49, с.205-212].

Принцип ефективності під час публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення полягає у застосуванні оптимально можливих, раціональних та результативних інструментів для досягнення належного стану соціального захисту та забезпечення соціальних інтересів населення, а також

використання суб'єктом публічної адміністрації індивідуально-визначених методик та форм діяльності. Для забезпечення принципу ефективності, суб'єктами публічної адміністрації має застосовуватись метод кількісних змін, тобто збільшення структурного складу працівників, створення нових підрозділів, використання нових методик та форм діяльності, а також методу якісних змін, а саме – наукова організація праці, яка полягає у впровадженні досягнень науково-технічного прогресу у діяльність працівників, які б найбільше враховували особливості окремого соціального випадку.

Принцип належного врядування має прояв під час публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення у здійсненні демократичного, відповідального, ефективного, прозорого та підзвітного управління державними та суспільними справами як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Сфера суспільних відносин, яка впорядковується через публічне адміністрування, характеризуються сукупністю специфічних ознак останнього. Не виключенням є система суб'єктів публічного адміністрування. «Публічне адміністрування повинно розумітись як виконання публічних функцій в інтересах держави та суспільства: 1) суб'єктами публічної адміністрації, структуру системи яких доцільно розуміти в широкому контексті (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, атипові суб'єкти, що мають повноцінний статус суб'єкта публічної адміністрації); 2) суб'єктами, які виконують окремі функції суб'єкта публічної адміністрації» [46, с.90].

Важливо наголосити, що система суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту, кількісно включає суб'єктів, що належать до різних підсистем публічної влади: органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи та місцеві органи виконавчої влади), органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти публічної адміністрації

(яких не можливо віднести до попередніх груп, зокрема, військово-цивільні адміністрації, юридичні особи публічного та приватного права тощо).

До міністерств як суб'єктів, що здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту населення, віднесено: 1) Міністерство соціальної політики України (формує та реалізує державну політику у сферах соціальної політики, соціального страхування, соціального захисту населення); 2) Міністерство економіки України (формує та реалізує державну політику соціального розвитку; бере участь у розробленні пропозицій щодо розмірів соціальних гарантій, стандартів і нормативів; реалізує державну політику зайнятості населення, соціального страхування, розробляє пропозиції щодо розмірів соціальних гарантій, стандартів і нормативів); 3) Міністерство у справах ветеранів України (формує та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів та членів їх сімей); 4) Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (сприяє соціальному забезпеченню внутрішньо переміщених осіб та осіб, які виїхали за кордон). Діяльність вказаних центральних органів спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України безпосередньо та через міністра соціальної політики України.

«До місцевих органів виконавчої влади, що здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту, належать: 1) місцеві державні адміністрації; 2) територіальні органи виконавчої влади, які структурно не входять до складу місцевих державних адміністрацій. До місцевих органів виконавчої влади, що здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту, належать: 1) місцеві державні адміністрації; 2) територіальні органи виконавчої влади, які структурно не входять до складу місцевих державних адміністрацій» [35].

Що стосується місцевих державних адміністрацій, то вони «вирішують питання соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати (п. 10 ч. 1 ст. 13, ст. 23 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»), здійснюють державний контроль за додержанням законодавства з питань

соціального захисту населення (п. 9 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»), розробляють проекти програм соціально-економічного розвитку та забезпечують їх виконання (п. 1 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»), забезпечують соціальний захист працюючих, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці (п. 4 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») тощо» [34]. При цьому, безпосереднє здійснення вказаних повноважень покладено на структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій з питань соціального захисту населення.

Територіальними органами центральних органів виконавчої влади, яких представлено на місцевому рівні, є територіальні органи Національної соціальної сервісної служби України (в областях, містах Києві та Севастополі), Пенсійного фонду України (в областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах в містах). Статус органів місцевого самоврядування як суб'єктів, що здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту населення, залежить від виду органу та його місця у системі місцевого самоврядування (відповідно до положень ст. 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зазначимо, що у сфері соціального захисту населення в територіальних громадах створено «фронт-офіси», через які здійснюється оформлення різних видів соціальної допомоги, пільг, субсидій та компенсацій. Роль таких офісів виконуватимуть структурні підрозділи з питань соціального захисту населення або старостати, у випадку, якщо відповідним органом місцевого самоврядування не утворено центру надання адміністративних послуг.

Важливе місце у системі суб'єктів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, посідають юридичні особи публічного права (організації, заклади та фонди).

Військово-цивільні адміністрації як суб'єкт публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення у визначених законом випадках здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані

органам місцевого самоврядування законами. При цьому, критичний розгляд питання участі військово-цивільних адміністрацій у забезпеченні сфери соціального захисту населення в Україні, дає змогу зробити висновок про те, що військово-цивільні адміністрації є тимчасовими державними органами, на яких покладено повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях в районі збройної агресії Російської Федерації.

Засоби публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення мають різну природу, застосовуються різними суб'єктами публічної адміністрації та відповідно забезпечують реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб. Сфера соціального захисту є багатоаспектною, а кількість категорій суб'єктів соціального захисту є широкою, що дає можливість вести мову не лише про застосування різного роду форм публічного адміністрування, але й про їх специфічну природу. «Загальновизнаним є віднесення до інструментів публічного адміністрування: видання нормативно-правових актів; видання індивідуальних адміністративних актів; укладення адміністративних договорів; учинення інших юридично значущих дій; здійснення матеріально-технічних операцій» [34].

Отже, підсумовуючи викладене, слід зазначити, що система суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту населення складається з: органів виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи, та місцеві державні адміністрації, їх структурні підрозділи з питань соціального захисту населення), органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів публічної адміністрації (військово-цивільні адміністрації, юридичні особи публічного та приватного права, громадські об'єднання, фізичні особи).

«Практична реалізація права громадян на соціальний захист включає в себе право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати

працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості (ч. 1 ст. 46 Конституції України), має засновуватися, передусім, на упорядкованості правовідносин, що виникають задля здійснення цих прав між відповідними суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами, за яких кожна з названих сторін (особливо це стосується суб'єктів публічної адміністрації) діятиме чітко згідно зі встановленими правовими приписами» [15].

Адміністративні процедури в межах публічного адміністрування є різновидом юридичних процедур. Таким чином, реалізація повноважень суб'єктів публічної адміністрації, здебільшого, відбувається у процедурній формі. Однак зазначимо, що таку форму реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації не слід плутати з правовими формами їх діяльності, гарантією належної реалізації. Теоретико-прикладна характеристика адміністративних процедур у сфері соціального захисту, визначення їх системи, специфічних ознак та критеріїв класифікаційного поділу залишається актуальною, з урахуванням перспективного законодавчого врегулювання адміністративних процедур в Україні.

Слід зазначити, що розмаїття форм соціального захисту обумовлює існування чималої кількості адміністративних процедур у сфері соціального захисту населення. Це твердження про те, що «процедурна форма не є самоцінністю, але володіє вагомим інструментальним значенням: забезпечує дотримання прав і свобод громадян у процесі публічного адміністрування, всесторонність, об'єктивність, повноту та своєчасність розгляду адміністративних справ, обґрунтованість правозастосовних актів, законність їх владно-організуючого впливу на суспільні відносини. Відсутність чіткої та зрозумілої процедури може мати два негативних наслідки: перший – це неадекватне застосування матеріальної норми права; другий – ускладнена або взагалі неможлива реалізація правового припису. У сфері ж соціального захисту вказані негативні наслідки обумовлюватимуть невиконання державою соціальної функції та розбалансування усієї системи соціального захисту.

Досить часто застосовують градацію адміністративних процедур на загальні адміністративні процедури (є єдиними для усіх сфер публічного адміністрування) та спеціальні (існують для певних сфер публічного адміністрування), які за рівнем правового регулювання можна поділити на: 1) повні або ж комплексні, що визначають усі аспекти порядку діяльності суб'єктів публічного адміністрування у певній сфері; 2) часткові або ж фрагментарні, що містять окремі елементи регулювання такого порядку діяльності» [1, с. 93].

Виокремлення загальної та спеціальних адміністративних процедур полягає, насамперед, у неврегульованості чинним законодавством загальної адміністративної процедури, адже на теперішній час фактично усі передбачені законодавством процедури є спеціальними. Ознаки адміністративних процедур у сфері соціального захисту можна поділити на ті, які є властивими усім юридичним процедурам та адміністративним, та спеціальні ознаки, які є притаманними лише адміністративним процедурам у сфері соціального захисту.

Були виявлені такі особливості процедур у сфері соціального захисту населення: «1) передбачають діяльність держави в особі уповноважених органів; 2) специфічне коло осіб, яке має чітко визначатись нормативними актами держави (з огляду на сутність поняття «соціальний захист» споживачами адміністративних процедур у вказаній сфері можуть бути лише фізичні особи); 3) безоплатність для суб'єктів звернення; 4) настання соціального ризику (надається за умови настання передбаченого законодавством випадку соціального ризику); 5) превентивний характер» [54, с.50-54].

Серед спеціальних ознак, які є притаманними адміністративним процедурам у сфері соціального захисту, необхідно виокремлювати такі: здійснюються суб'єктами, що здійснюють публічне адміністрування у сфері соціального захисту та приватними особами, які належать до незахищених (соціально вразливих) верств населення або таких, що опинилися в складних

життєвих умовах; їх врегульовано нормами адміністративного права, що містяться в актах спеціального законодавства про соціальний захист; завершуються прийняттям (вчиненням) адміністративних актів.

Потрібно звернути увагу на те, що більшість процедур у сфері соціального захисту є заявними, адже ініціюються саме фізичними особами: усі процедури, яких пов'язано із наданням послуг у сфері соціального захисту – видача довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про соціальні послуги»), призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям (ст. 4 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»), видача посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (ст. 65 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи») тощо.

Адміністративні процедури у сфері соціального захисту населення класифікуються за декількома критеріями: за результатом видачі адміністративного акта (посвідчувальні, довідкові; дозвільні; реєстраційні; процедура з видачі свідоцтв); за юридичними наслідками (правонаділяючого характеру; правоприпиняючого характеру; змішані); за змістом та обсягом процедурних дій (основні; супутні; додаткові); за суб'єктом здійснення адміністративної процедури (громадяни України; іноземці та/або особи без громадянства; фізичні особи, які здійснюють представництво над недієздатними та/або частково недієздатними особами).

Доречною видається класифікація адміністративних процедур захисту прав осіб з інвалідністю, якої запропоновано І.М. Ткаченко. «Адміністративні процедури захисту прав осіб з інвалідністю автор класифікує за такими критеріями: за часом (тривалістю) правовідносин: єдино-разові; тимчасові (короткострокові); постійні; періодичні; за стадіями у системі правовідносин: набуття (призначення) інвалідності, тощо» [51, с.124–125].

Отже, виокремлення загальної та спеціальних адміністративних процедур полягає, насамперед, у неврегульованості чинним законодавством

загальної адміністративної процедури, адже на теперішній час фактично усі передбачені законодавством процедури є спеціальними, з повним (комплексним) правовим регулюванням. Ознаки адміністративних процедур у сфері соціального захисту можна поділити на ті, які є властивими усім юридичним процедурам та адміністративним, та спеціальні ознаки, які є притаманними лише адміністративним процедурам у сфері соціального захисту. Існування чималої кількості адміністративних процедур у сфері соціального захисту обумовлюється змістом права на соціальних захист та розмаїттям форм його реалізації.

1.3 Законодавчі та нормативно-правові засади формування механізмів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні

Усі суспільні відносини є правовими, коли їх регулюють правові норми. Публічна адміністрація і суб'єкти, які її здійснюють, повинні діяти в рамках законодавства. Це також стосується публічного адміністрування у сфері соціального захисту.

«Важливу роль у публічному адмініструванні відіграють міжнародні стандарти і принципи, які є неформальними джерелами права. Вони визначають правову основу публічного адміністрування і є важливими для трактування поняття джерела права загалом. Традиційно, під джерелами права розуміють формально визначені форми зовнішнього вираження змісту права. Ці форми мають офіційне визнання і забезпечують об'єктивність та існування чинного права. Це означає, що норми права містяться лише в певних, офіційно визнаних, джерелах права, які є інституціоналізованими формами закріплення та існування правових норм» [52].

Дослідження правових засад державного управління у сфері соціального захисту населення базуються на декількох положеннях. По-перше, термін

«основа» означає те, на чому щось ґрунтується, головну складову частину чогось або основну частину змісту чогось. По-друге, правові принципи або засади – це сукупність правових норм і заходів, які регулюють відповідні суспільні відносини. По-третє, правові принципи або критерії є вихідним пунктом і механізмом забезпечення відповідних суспільних відносин. Таким чином, правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення можна трактувати як сукупність правових норм, виражених у різних нормативно-правових актах, які регулюють діяльність публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення. Для визначення цих правових засад використовуються м'яке право (таке як модельне законодавство, політичні угоди, рекомендовані рішення міжнародних неурядових організацій) та неформальні джерела, такі як політика і традиції. В цьому дослідженні застосовується широкий підхід до визначення правових засад публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, що охоплює всі обов'язкові і бажані положення для врахування в діяльності відповідних органів публічної адміністрації та регулювання суспільних відносин у сфері соціального захисту населення.

Правові засади державного управління у сфері соціального захисту населення можуть бути класифіковані на різних рівнях і залежать від джерел, з яких вони походять. Перш за все, вони можуть бути закріплені на національному рівні або на міжнародному рівні. Джерелами цих правових засад можуть бути офіційні законодавчі акти, міжнародні договори, судові рішення, нормативні акти міжнародних організацій тощо.

Також може бути проведена класифікація правових засад в залежності від об'єкта регулювання. Це можуть бути норми, що регулюють сферу соціального забезпечення населення, або норми, що регулюють компетенцію суб'єктів публічної адміністрації у цій сфері. Варто зазначити, що ці класифікації мають теоретичний характер і не мають прямого впливу на правозастосування.

Систематизація нормативно-правової бази є важливою при дослідженні питань державного управління у сфері соціального захисту населення. Це допомагає виявити особливості правового закріплення публічного адміністрування у цій сфері, а також виявити недоліки цієї системи. Дослідження виконано з поетапним підходом, який передбачає виділення національної формалізованої правової бази і міжнародно-правових принципів. Перша група включає правові норми, закріплені в Конституції України, законах та інших актах, які регулюють сферу соціального захисту населення. Друга група включає норми міжнародних договорів і документів, що стосуються якісних характеристик соціального забезпечення та діяльності органів публічної адміністрації у цій області.

«Конституція України встановлює різні положення щодо соціального забезпечення населення, включаючи право на повне соціальне забезпечення у разі втрати працездатності, безробіття, старості та інших обставин, передбачених законом. Конституція також закріплює основні соціальні права і свободи, такі як право на працю, житло, достатній рівень життя, охорону здоров’я, освіту і соціальне забезпечення. Вона також регламентує принципи діяльності органів державного управління в цій сфері» [15].

Таким чином, правові засади державного управління у сфері соціального захисту населення мають різні форми й джерела, а їх систематизація допомагає виявити особливості та недоліки цієї системи. Зокрема, Конституція України встановлює права та обов’язки в галузі соціального забезпечення і регламентує діяльність органів державного управління в цій сфері. Для виявлення особливостей регулювання сфери соціального захисту населення в Україні, слід звернути увагу на законодавство, яке регулює надання соціальної допомоги та здійснення соціального страхування, що включає широкий спектр виплат та гарантій.

- Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» забезпечує права та інтереси внутрішньо переміщених осіб,

включаючи право на продовження освіти та безкоштовне харчування для дітей, які перебувають під впливом конфліктів.

- Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» гарантує матеріальне забезпечення сімей з дітьми, включаючи надання державної допомоги під час вагітності та пологів, допомоги при народженні дитини, одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» та інші форми допомоги.

- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» створює умови для підтримки життя ветеранів війни, включаючи надання соціальних та правових послуг, зміцнення матеріально-технічної бази установ та підготовки фахівців, а також надання пільг та допомоги у процесі трудової діяльності.

Таким чином, законодавство України забезпечує регулювання сфери соціального захисту населення через різноманітні форми допомоги, включаючи соціальну допомогу внутрішньо переміщеним особам, державну допомогу сім'ям з дітьми та гарантії соціального захисту для ветеранів війни. Ці закони забезпечують належні умови життя та підтримку для різних категорій населення, що потребують соціальної допомоги. Важливо враховувати, що місцеві органи виконавчої влади та самоврядування, а також підприємства та установи також можуть надавати додаткову допомогу через власні кошти. Загальна мета цього законодавства полягає у забезпеченні належного рівня соціального захисту та добробуту для всього населення України.

- Закон України «Про соціальні послуги» визначує, що «соціальні послуги надаються для попередження, подолання або мінімізації негативних наслідків складних життєвих обставин, з якими особи або сім'ї не можуть впоратися самостійно. Соціальні послуги надаються у випадках, коли складні життєві обставини є результатом негативного впливу на здоров'я, розвиток, функціонування сім'ї, наприклад, зловживання психоактивними речовинами, інвалідність, безпритульність, безробіття та інші подібні ситуації» [41].

Суб'єктами, які мають право надавати соціальні послуги, є центральний орган виконавчої влади, що відповідає за політику соціального захисту, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи міських рад міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад.

- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлює «обов'язок місцевих рад працевлаштовувати дружин військовослужбовців строкової служби у разі їх звільнення через скорочення чисельності працівників або через ліквідацію, реорганізацію чи перепрофілювання підприємства, установи або організації, а також забезпечувати необхідний захист та допомогу дітям військовослужбовців, або дітям військовослужбовців, які загинули або пропали безвісти, місцями в дитячих закладах, що знаходяться поблизу їх місця проживання» [40].
- Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» визначає, що центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування розробляють довгострокові та короткострокові програми для реалізації державної політики стосовно осіб з інвалідністю, які збираються за участю громадських організацій працювати над покращенням життя цих людей та контролювати виконання цих програм. Також органи місцевого самоврядування зобов'язані виділяти земельні ділянки для осіб з інвалідністю, які мають проблеми з опорно-руховим апаратом.

Україна має ряд законів, які спрямовані на забезпечення соціального страхування для населення. Один з таких законів - «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Цей закон визначає основні засади і порядок здійснення соціального страхування за видами, такими як тимчасова втрата працездатності, нещасний випадок на робочому місці та професійне захворювання. Він також встановлює засади функціонування Фонду соціального страхування України. Ще один закон – «Про призначення та

переведення на іншу категорію осіб, які не досягли повноліття» – регулює питання соціального захисту неповнолітніх.

Національне правове забезпечення державного управління у сфері соціального захисту населення включає нормативно-правові акти різного рівня. Наприклад, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, акти міністерств та інших виконавчих органів центральної влади, а також акти органів місцевого самоврядування. Так, Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію соціального захисту населення України» встановлює основні принципи соціального забезпечення та механізми забезпечення державних соціальних гарантій для населення. На сьогоднішній день Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей» визначає основні засоби вирішення соціальних проблем та створення ефективної системи реалізації державної політики у цій сфері.

Крім внутрішнього правового регулювання, слід звернути увагу й на міжнародний рівень. Європейська хартія місцевого самоврядування встановлює, що органи місцевого самоврядування повинні мати повні та виключні повноваження, які не можуть бути обмежені іншими центральними або регіональними органами влади, якщо інше не передбачено законом. Вони також мають повну свободу вирішення всіх питань, що не вилучені з їхньої компетенції. Національне та міжнародне право забезпечує дії управлінських органів у сфері соціального захисту, регулює порядок надання соціальних послуг та забезпечення соціального страхування. Враховуючи ці правові стандарти, Україна прагне відповідати міжнародним вимогам і створювати ефективну систему соціального захисту населення та захисту прав дітей.

Україна має ряд угод, які регулюють соціальне забезпечення громадян. Двосторонні угоди, такі як Угода між Урядом України та Урядом Республіки Вірменія, Угода між Україною та Республікою Болгарія, Угода між Україною та Королівством Іспанія, Угода між Україною та Латвійською Республікою, дозволяють громадянам отримувати соціальні виплати, навіть якщо вони

проживають або працюють за кордоном. Угода між Україною та Чеською Республікою є особливо важливою, оскільки гарантує громадянам право на допомогу незалежно від їхнього місця проживання. Україна також враховує положення актів міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС та Рада Європи, які встановлюють права людини та соціальні стандарти.

Судові рішення також грають важливу роль у законодавстві про соціальне забезпечення в Україні. Наприклад, рішення Верховного Суду пов'язані з перерахунком пенсій для постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплатою грошової допомоги ветеранам війни та забезпеченням дотримання принципу рівності між чоловіками і жінками. Конституційний Суд України вирішує питання про конституційність законів, тлумачить Конституцію України та надає висновки про відповідність міжнародних договорів Конституції. Конституційний Суд також сприяє захисту прав військовослужбовців. Всі ці норми законодавства та рішення судів мають на меті захистити соціальні права громадян України та забезпечити їм належний рівень соціального захисту. Такі заходи сприяють покращенню соціального становища населення та підтримці його потреб у різних сферах життя.

У кваліфікаційній роботі йдеться про правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення. Згідно з положеннями про право на оскарження рішень органів публічної влади, кожен має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ або до органів міжнародних організацій. Одним з таких міжнародних судів є Європейський суд з прав людини.

Отже, законодавство України забезпечує регулювання сфери соціального захисту населення через різноманітні форми допомоги, включаючи соціальну допомогу внутрішньо переміщеним особам, державну допомогу сім'ям з дітьми та гарантії соціального захисту для ветеранів війни та ін. Ці закони забезпечують належні умови життя та підтримку для різних категорій населення, що потребують соціальної допомоги. Важливо враховувати, що місцеві органи виконавчої влади та самоврядування, а також

підприємства та установи також можуть надавати додаткову допомогу через власні кошти. Загальна мета цього законодавства полягає у забезпеченні належного рівня соціального захисту та добробуту для всього населення України. Правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення визначаються на національному та міжнародному рівнях. Національні правові засади включають норми, які містяться в Конституції України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, що регулюють сферу соціального забезпечення та діяльність суб'єктів публічної адміністрації в цій сфері. Міжнародні-правові принципи включають норми, що містяться в міжнародних договорах та актах «м'якого права», які регулюють аспекти сфери соціального захисту населення та діяльність суб'єктів публічної адміністрації. Органи публічної адміністрації мають дотримуватися міжнародних стандартів при регулюванні суспільних відносин у сфері соціального захисту населення.

Для систематизації правових засад публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення запропоновано стратифікувати закони України в залежності від їх спрямованості на регулювання конкретних сфер соціального захисту населення. Це включає загальні закони, що регулюють діяльність суб'єктів публічної адміністрації незалежно від об'єкта їх компетенції, і спеціальні закони, що спрямовані на регулювання сфери соціального захисту населення. Таким чином, соціальний захист включає широкий спектр заходів і гарантує людям соціальну безпеку та підтримку в усіх непередбачених життєвих обставинах. Він є важливим аспектом суспільного розвитку і допомагає забезпечити належні умови для всіх громадян.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

2.1 Нормативне забезпечення діяльності Управління соціального захисту населення та оцінка показників його діяльності

Публічно-правові відносини, що виникають у сфері соціального захисту, як вже зазначалося вище, регламентуються спеціальними правовими актами. На сьогодні у сфері соціального захисту функціонує низка нормативно-правових актів, які регулюють різні напрями соціального захисту. Причому їх різноманітність зумовлена не лише достатньо великою чисельністю суб'єктів публічної адміністрації, які їх застосовують, а й різним та широким колом питань, які потребують вирішення в процесі соціального захисту. Однак чинні нормативно-правові акти, які регламентують суспільні відносини у сфері соціального захисту, в окремих випадках містять правові колізії та правові прогалини.

Нормативно-правове забезпечення публічного управління у сфері соціального захисту здійснюється з метою встановлення та забезпечення гарантій, визначених у нормативно-правових актах України різної юридичної сили; визначення окремих категорій осіб, які потребують соціального захисту; визначення видів соціального захисту, ідентифікації системи пільг; розкриття обов'язку суб'єктів публічної адміністрації вживати необхідних заходів щодо реалізації соціального захисту тощо.

Основним нормативно-правовим актом, який урегульовує правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного

захворювання, охорони життя та здоров’я є Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» [29].

Стаття 1 Закону визначає види соціального страхування як: «запобігання тимчасової недієздатності, нещасних випадків та професійних захворювань, а також медичного страхування. Застрахована особа має право на страхові виплати у разі настання страхових випадків. Фонд соціального страхування України відповідає за керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та фінансуванням виплат. Застрахована особа має право на отримання інформації про витрачання страхових коштів Фонду, отримання страхових виплат та соціальних послуг, участь у розслідуванні страхового випадку, медичну та професійну реабілітацію» [29]. Закон також передбачає, що іноземці, особи без громадянства та члени їх сімей, які проживають в Україні, також мають право на соціальний захист. «Страхування у зв’язку з тимчасовою недієздатністю надає матеріальне забезпечення та соціальні послуги, такі як допомога при тимчасовій недієздатності, вагітності та пологах, допомога на поховання та оплата санаторно-курортного лікування» [29].

Основні типи цього захисту включають: «1) допомогу по тимчасовій непрацездатності для осіб, які доглядають за хворою дитиною віком до 14 років, виплачувану протягом 14 днів; 2) допомогу по тимчасовій непрацездатності для осіб, які доглядають за хворою дитиною віком до 14 років та потребують стаціонарного лікування, виплачувану на всю тривалість перебування в стаціонарі; 3) особам, які працюють на сезонних або тимчасових роботах, надається допомога по тимчасовій непрацездатності, якщо вони доглядають хвору дитину віком до 14 років, з визначеними розмірами і порядком; та інші види соціального захисту. Допомога надається виробничими підприємствами та підприємцями, страховими компаніями та іншими організаціями» [29].

Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» «визначає питання соціального захисту

для безробітних осіб» [28]. Закон передбачає «страхування для працюючих осіб, військовослужбовців, осіб, що забезпечують себе роботою самостійно, а також фізичних осіб-підприємців та членів фермерських господарств. Соціальний захист полягає у наданні допомоги по безробіттю та соціальних послуг. Розмір допомоги залежить від страхового стажу, але не може бути меншим за мінімальний розмір, який встановлює Фонд соціального страхування на випадок безробіття. Застраховані особи зобов'язані щомісяця сплачувати кошти, отримані на страхування безробіття, як частину єдиного внеску на соціальне страхування. Закон регулює правові, фінансові та організаційні аспекти державного соціального страхування на випадок безробіття» [28].

У статті 1 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» зазначено, що «держава гарантує достатній життєвий рівень, задоволення потреб, надання допомоги ветеранам праці та громадянам похилого віку» [38]. Закон передбачає «надання різних видів допомоги, зокрема працевлаштування, пенсії, житла, медичної допомоги. Громадяни похилого віку також мають право на допомогу при тимчасовій непрацездатності, професійній перепідготовці, догляді та медичному обслуговуванні. Особливості соціального захисту внаслідок Чорнобильської катастрофи визначені відповідним Законом. Цей Закон передбачає пільги та компенсації для учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, потерпілих від катастрофи та інших ядерних аварій, учасників військових навчань із застосуванням ядерної зброї та інших категорій осіб. Зокрема, закон встановлює пенсії та відшкодування шкоди, а також розраховується допомога на оздоровлення» [38]. Крім того, Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» «регулює відносини в суспільстві, пов'язані з соціальним захистом бездомних осіб і безпритульних дітей» [36]. Положення цього Закону визначають, що «основним суб’єктом, який повинен забезпечувати соціальний захист, є держава, проте

децентралізація призводить до того, що цю роль виконують місцеві органи виконавчої влади та місцеве самоврядування» [36]. Однак, Закон не чітко визначає повноваження та компетенцію інших публічних органів, які також мають забезпечувати соціальний захист.

Закон України «Про забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» визначає «особливості соціального захисту цих дітей. Він встановлює правові, організаційні та соціальні основи та гарантії державної підтримки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон має на меті забезпечення охорони прав дітей і є складовою частиною законодавства про охорону дитинства» [26].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначає «соціальний захист військовослужбовців як функцію держави, спрямовану на забезпечення прав і свобод військовослужбовців та їх матеріальних і духовних потреб. Цей акт встановлює правові гарантії соціального захисту військовослужбовців, регулює питання виплати матеріального і грошового забезпечення, а також особливості пенсійного забезпечення військовослужбовців».

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає «правовий статус ветеранів війни і забезпечує належні умови для їх життєзабезпечення. Він також надає пільги та правові гарантії соціального захисту для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, ветеранів війни та інших осіб, які заслуговують на особливе ставлення» [43]

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» визначає «основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю та гарантує їм рівні можливості для участі у суспільному житті» [37]. Цей Закон створює «необхідні умови для реалізації прав та свобод осіб з інвалідністю та забезпечує їх повноцінну участь у суспільстві, враховуючи їх індивідуальні можливості та інтереси» [37].

Усі ці закони спрямовані на забезпечення соціального захисту осіб, які потребують особливої уваги та допомоги, таких як діти-сироти, військовослужбовці, ветерани війни та особи з інвалідністю. Вони визначають правові, соціальні та матеріальні гарантії, які мають бути надані цим категоріям громадян для забезпечення їх достойного життя та участі в суспільному житті.

Окрім вищезазначених нормативно-правових актів, існують також інші закони України, які здійснюють регулювання окремих питань соціального захисту, зокрема, Закон України «Про соціальні послуги» [41], «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [42], «Про охорону дитинства», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [27], «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [33] тощо.

Наступною групою нормативно-правових актів, які урегульовують відносини в досліджуваній сфері є підзаконні нормативно-правові акти. До них належать акти Президента України, акти Кабінету міністрів України, акти центральних органів влади та акти місцевих органів публічної адміністрації.

Особливе значення щодо соціального захисту материнства, батьківства та дітей має Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки сім'ї, охорони материнства, батьківства та дитинства», який «встановлює додаткові державні гарантії, спрямовані на підтримку сімей, народжуваності, покращення умов виховання і розвитку дитини, а саме: 1) розробити та внести в шестимісячний строк у встановленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроекти: а) про основні засади регулювання демографічних та міграційних процесів в Україні на період 2020–2030 років, передбачивши, зокрема, шляхи покращення демографічної ситуації і демографічних процесів в Україні, у тому числі створення соціально-економічних передумов для народження у сім'ї двох і більше дітей; б) про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення

додаткових сприятливих умов для зручного поєднання батьками трудової діяльності, виховання і розвитку дітей тощо» [25].

Втім слід відзначити, що заплановані та задекларовані заходи не були виконані. В даному випадку маємо на увазі відсутність анонсованих законопроектів; відсутність проекту державної програми репродуктивного здоров'я нації тощо. На нашу думку, наявність такої негативної ситуації зумовлена тим що, відсутній контроль за його виконанням та відповідно не зазначено суб'єкт, який повинен звітувати про результати виконання даного указу відповідними суб'єктами. В даному Указі Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки сім'ї, охорони материнства, батьківства та дитинства» необхідно визначити, що контроль за його виконанням потрібно покласти на Міністерство соціальної політики України та відповідно встановити, що Міністерство соціальної політики України повинно відзвітувати про результати виконання визначених заходів на засіданні Кабінету Міністрів України [25].

Ключовим підзаконним нормативно-правовим актом в сфері соціального захисту населення є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року», з адаптацією норм національного законодавства в сфері соціального захисту до норм та стандартів міжнародних актів, що передбачає обов'язкову гармонізацію норм національного та міжнародного законодавства.

Серед інших заходів забезпечення прав людини можна виокремити групу заходів, що стосуються безпосередньо підвищення уваги до соціального захисту, а саме: «надання права на отримання безоплатної вторинної правової допомоги особам, середньомісячний сукупний дохід яких не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення; здійснення заходів щодо зняття будь-яких обмежень розміру пенсій та інших соціальних виплат особам з інвалідністю та перегляду їх розміру для забезпечення достатнього рівня життя; створення ефективної системи надання соціальних

послуг, у тому числі із забезпечення соціального супроводу та підтриманого проживання людей з інвалідністю; затвердження стандартів соціальних послуг соціального супроводу та підтриманого проживання; забезпечення розвитку соціальних послуг, що надаються в територіальній громаді, у тому числі із залученням недержавних організацій; посилення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у забезпеченні їх права на отримання житла; розвиток з метою запобігання соціальному сирітству мережі центрів матері і дитини/соціальних квартир для вагітних та матерів з дітьми раннього віку, які опинилися у складних життєвих обставинах, незалежно від форми власності, відповідно до потреб територіальної громади; запропоновано створення на рівні громад посади фахівця із соціальної роботи для виявлення вразливих категорій сімей/осіб та організації надання соціальних послуг (станом на 1 липня 2019 року одна тисяч п’ять посад фахівців з соціальної роботи введені у триста п’ятдесят восьми обласних територіальних громадах) тощо» [9]. Слід відзначити, що перелік заходів є дуже різновекторним та різноплановим. Втім не дивлячись на це, все одно залишається досить глобальною проблема соціального захисту. Вирішення якої не можливо без встановлення співрозмірного з витратами прожиткового мінімуму, європеїзації соціальних цінностей в суспільстві та безперечно підвищення результатів діяльності уповноважених суб’єктів щодо забезпечення соціального захисту по результатам анонсованих заходів.

Особливе значення для соціального захисту осіб з інвалідністю має постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року» [31], якою визначено заходи щодо реалізації окремих положень Конвенції про права інвалідів щодо посилення соціального захисту відповідної категорії осіб, зокрема, шляхом посилення відповідальності за порушення прав інвалідів, збільшення розмірів фінансування, залучення громадськості до участі в реалізації прав та потреб осіб з інвалідністю.

Ще одним підзаконним нормативно-правовим актом є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів» [31] в якій визначено «механізм стимулювання громадських організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів шляхом надання їм відповідних пільг у разі залучення осіб з інвалідністю до трудових відносин, здійснення фінансування різних видів видатків на поліпшення та покращення становища осіб з інвалідністю тощо» [31].

Механізм реалізації права на отримання пільг з оплати послуг за користування житлом (квартирна плата, плата за послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, комунальних послуг (централізоване постачання холодної води, централізоване постачання гарячої води, водовідведення, тепло- та електропостачання, природний газ (в тому числі послуги з транспортування, розподілу та постачання, централізоване опалення, вивезення побутових відходів), паливом, скрапленим газом, телефоном, послуг із встановлення квартирних телефонів залежно від середньомісячного сукупного доходу сім'ї осіб, які мають право на пільги згідно із законодавчими актами, відповідно до законодавства визначено в постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім 'ї» [32]. Так, п. 2 даного акту визначено широке коло осіб, які мають право на пільги за соціальною ознакою. Однак, здійснивши юридичний аналіз даного акту слів відзначити, що законодавець до числа даних осіб не відносив внутрішньо переміщених осіб, які відповідно до соціальних ознак та їх адміністративно-правового статусу, який визначений в Законі України «Про внутрішньо переміщених осіб» мають право на пільги за соціальною ознакою. Саме тому, вважаємо за необхідне внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з

урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім ’ї» та доповнити п.2 словами наступного змісту: «Законом України «Про внутрішньо переміщених осіб» (внутрішньо переміщені особи)» [27].

Окрему групу заходів соціального захисту осіб похилого віку визначено в розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року», зокрема, «заходи щодо поліпшення умов для самореалізації громадян похилого віку та їх участі у процесах розвитку суспільства; збереження здоров’я та забезпечення добробуту громадян похилого віку тощо» [30].

Окремі питання соціального захисту певних категорій населення визначено в інших актах Кабінету Міністрів України: «порядок відшкодування витрат, пов’язаних з перевезенням військовослужбовців та членів їх сімей, їх особистого майна залізничним, повітряним, водним і автомобільним (за винятком таксі) транспортом» [45]; «надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції» [7]; «питання соціального захисту дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю» [39] тощо.

Спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної служби статистики України затверджено методику визначення прожиткового мінімуму. Втім, якщо проаналізувати окремі нормативи, які закладені в даному акті, то всі вони не відповідають реальності. Так як ціна продукту чи товару, яка визначена є занадто заниженою, тривалість носіння речі чи її використання за ту ціну, яка закладена на її придбання не визначає відповідну якість та є набагато меншою. Перелік найменувань, які входять до мінімального соціального кошика не відповідає європейським нормам та стандартам тощо. Саме тому, на нашу думку, з метою підвищення якості соціального захисту потрібно в першу чергу переглянути стандарти та норми

визначення прожиткового мінімуму та відповідно вмісту споживчого кошика – набір продуктів харчування; набір непродовольчих товарів; набір послуг.

Актами центральних органів виконавчої влади більш деталізовано порядок здійснення соціального захисту окремих категорій осіб. Зокрема, порядок влаштування бездомних осіб похилого віку та інвалідів до стаціонарних соціально-медичних установ та інших закладів соціальної підтримки (догляду); порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності та ін.

На рівні місцевих органів публічної адміністрації в кожній області розроблені та прийняті обласні комплексні програми соціального захисту населення, які визначають заходи щодо підвищення соціальної захищеності населення та передбачають розроблення механізму соціальної підтримки найбільш незахищених верств населення: «Про Обласну комплексну програму соціального захисту населення «Турбота» до 2023 року Миколаївської області»; «Про затвердження обласної комплексної програми соціальної підтримки населення на 2018–2023 роки Одеської області» та інші подібні програми.

Стаття 11 Закону України «Про соціальні послуги» визначає «проведення моніторингу та оцінку якості соціальних послуг, а також публікацію відповідних результатів. Моніторинг полягає у постійному зборі і фіксації інформації за певними показниками, а оцінювання – у періодичному аналізі досягнень, пов'язаних з програмою, яка була реалізована. Головна мета моніторингу соціальних послуг – відстежувати компоненти програм, оцінювати використання ресурсів, забезпечувати прозорість витрат, оцінювати якість профілактичних програм та вносити зміни для їх вдосконалення» [41].

Моніторинг та оцінка якості соціальних послуг у рамках регіональної комплексної програми соціального захисту населення здійснюються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, за методикою, затвердженою Міністерством соціальної політики. Суб’єктами моніторингу є

різні організації та установи, які надають соціальні послуги, а також структурні підрозділи з питань соціального захисту населення та асоціації надавачів соціальних послуг. Моніторинг та оцінка спрямовані на визначення відповідності наданих соціальних послуг державним стандартам і потребам отримувачів послуг, забезпечення якісних соціальних послуг, удосконалення організації та надання послуг, підготовку звітів та планування розвитку системи соціальних послуг.

Моніторинг соціальних послуг передбачає систематичний збір та обробку даних про використання ресурсів, потреби населення у послугах, діяльність надавачів та їх кількість. Інформація про надання соціальних послуг аналізується, і на основі отриманих даних планується розвиток системи соціальних послуг. Моніторинг проводиться один раз на рік або щокварталу згідно з законодавством про надання соціальних послуг, а оперативна інформація збирається за потреби. Моніторинг та оцінка якості соціальних послуг мають велике значення для забезпечення якісних та прозорих соціальних послуг українському населенню. Ці процеси сприяють покращенню організації надання послуг, плануванню їх розвитку та формуванню державної політики у сфері соціального захисту. Моніторингові дані, які збираються та аналізуються, дають змогу зрозуміти потреби населення та ефективність діяльності надавачів послуг.

Процедура моніторингу та оцінки якості соціальних послуг в Україні відповідає вимогам законодавства та виконується відповідно до Закону «Про соціальні послуги» та Порядку здійснення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг. Процес моніторингу включає такі етапи: аналіз інформації про надання соціальних послуг, аналіз системи надання соціальних послуг з урахуванням потреб громади, розроблення індикаторів моніторингу, визначення пріоритетних результатів та планування розвитку соціальних послуг. Результати моніторингу публікуються на офіційних вебсайтах.

Для отримання якісних даних планується проведення додаткових досліджень, анкетування та соціологічних опитувань залучаючи навчальні

заклади та наукові установи. Контроль якості соціальних послуг має за мету забезпечити права отримувачів на одержання послуг встановленого обсягу та якості. Обліковуються державні, комунальні та приватні суб’єкти, які надають соціальні послуги. Постанова Кабінету Міністрів встановлює загальні та спеціальні критерії діяльності надавачів соціальних послуг. Проведення моніторингу можна здійснювати на підставі планування, перевірки стану справ, звернень отримувачів.

Оцінка якості соціальних послуг включає такі етапи: планування та проведення оцінки, аналіз результатів, оприлюднення результатів, розроблення заходів для підвищення якості та моніторингу виконання цих заходів. Суб’єкти моніторингу інформують про послуги, якими можуть скористатися мешканці, і проводять методи оцінки якості, такі як опитування, спостереження, бесіди та аналіз документації.

Отже, нормативно-правове забезпечення публічного управління у сфері соціального захисту здійснюється з метою встановлення та забезпечення гарантій, визначених у нормативно-правових актах України різної юридичної сили; визначення окремих категорій осіб, які потребують соціального захисту; визначення видів соціального захисту, ідентифікації системи пільг; розкриття обов’язку суб’єктів публічної адміністрації вживати необхідних заходів щодо реалізації соціального захисту.

Процедура моніторингу та оцінки якості соціальних послуг в Україні виконується відповідно до законодавства і має на меті забезпечення якості та відповідності послуг стандартам. Результати моніторингу та оцінки повинні бути доступні громадськості для забезпечення прозорості та інформування про виконання соціальних послуг. У майбутньому планується розширювати дослідження та залучати додаткові джерела інформації для забезпечення об'єктивності та точності оцінки якості соціальних послуг. Пропонується регулярно проводити зовнішню оцінку якості соціальних послуг місцевими органами влади та самоврядування, з метою оптимізації діяльності суб’єкта, що надає соціальні послуги, та підвищення професійної компетентності його

персоналу. Зовнішня оцінка проводиться наступного року після внутрішньої оцінки, а комісія для цього формується керівником відповідного органу самоврядування. Результати оцінки передаються замовнику і розробляються заходи для поліпшення якості соціальних послуг. Розвиток якісних соціальних послуг вважається ключовим напрямом реформування соціальної сфери, з метою забезпечення доступності цих послуг для громадян згідно їх потреб.

2.2 Закордонний досвід публічного регулювання соціального захисту населення

Сучасні реалії суспільного розвитку ставлять нові виклики, які потребують своєчасного та адекватного реагування з боку держави. «Світовий досвід свідчить, що успіх вирішення низки суспільних проблем значною мірою залежить від трансформації парадигми державного управління на основі широкого використання в управлінській практиці елементів бізнес-менеджменту та ринкових механізмів. У цьому контексті роль держави стає «сервісною», тобто діяльність органів публічної влади зводиться до надання якісних і доступних послуг громадянам та їх обслуговування. Такі інновації вимагають ґрунтовного перегляду та уточнення існуючих теоретичних напрацювань у сфері теорії та практики публічного адміністрування. Менеджеризм, в основі якого лежить ідея створення конкурентоздатного публічного сектору, покращення якості публічних послуг та задоволення потреб громадян» [56, с. 6], є сучасною парадигмою реформ, інноваційним підходом до публічного управління, який було впроваджено в багатьох розвинутих країнах світу, зокрема у США та Великобританії.

На сучасному етапі розвитку України актуальним стає питання реформування системи надання соціальних послуг і впровадження ефективних механізмів публічного управління в цій галузі. Є необхідність у дослідженні менеджеризму як сучасного підходу до реформування публічного управління

та аналізу закордонного досвіду з метою забезпечення якісних соціальних послуг на рівні європейських стандартів.

Політичні реформи в США та Великобританії, здійснені в рамках неоліберальної ідеології, дали значні економічні результати. Раціоналізація та скорочення державних витрат допомогли побудувати «державу загального добробуту» та забезпечити якісні публічні послуги. У публічному управлінні розвинених західних країн менеджмент базується на зменшенні привілеїв та пільг для чиновників, відкритості та прозорості сфери їхньої діяльності, а також підвищенні відповідальності та підзвітності фахівців соціальної сфери.

Основними напрямками публічного адміністрування стали активізація та акумулювання ресурсів на рівні громад та оцінка якості послуг отримувачами. Менеджеризм позитивно позначився на розширенні вибору та спектру послуг для користувачів, а також на підвищенні престижу та стандартів професії соціального працівника. Зміни в системі надання соціальних послуг супроводжувалися розширенням понять, таких як «клієнт», «отримувач послуг», «надавач послуг», а також запровадженням громадського контролю.

У багатьох розвинених країнах Заходу громадськість має великі повноваження в процесі прийняття рішень та контролю виконання їх. Досвід Великобританії, накопичений протягом багатьох років, є важливим при вивченні інноваційних моделей надання публічних послуг у соціальній сфері. Британська система соціальних послуг характеризується децентралізацією, адресністю, ефективністю та раціональним використанням соціальних видатків.

«Стратегія реформ «мінімізації держави» в Великобританії призвела до значного скорочення числа державних службовців у 1999–2008 рр. Кількість зайнятих у державному секторі зменшилася з 6,59 млн осіб до 4 млн осіб. Скорочення найбільше стосувалося центральних органів влади, де кількість державних службовців скоротилася на 62,4%, за різницею в 1,5 млн осіб більше, ніж у місцевих органах самоврядування. Водночас, кількість

соціальних працівників у державних установах зросла на 35 тисяч осіб» [55, p.57]. Це свідчить про посилення соціальної орієнтації держави. Великобританія створила нормативно-правову базу системи соціальних послуг, включаючи інспекцію соціальної допомоги, яка контролює діяльність постачальників соціальних послуг. У країні існує багато державних соціальних служб, які визначають потреби громадян і призначають надання соціальних послуг. Соціальні служби співпрацюють з державними та приватними організаціями та надають широкий спектр послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю та іншим вразливим категоріям населення.

«Уряд Великобританії встановив систему соціальних послуг, де соціальна робота розглядається як професійна діяльність, яка повинна дотримуватися вимог і стандартів, установлених державою. З цією метою була створена Комісія з інспекції соціальної допомоги, яка перевіряє діяльність постачальників соціальних послуг, незалежно від того, чи є вони державними чи приватними. Великобританія має близько 150 державних соціальних служб, які оцінюють потреби громадян у соціальних послугах та призначають надання цих послуг. Існує 31 тисяча постачальників соціальних послуг, з яких 70% - неприбуткові та приватні організації, а 30% - урядові та неурядові організації. Соціальні служби Великобританії тісно співпрацюють з державними та недержавними установами, надаючи широкий спектр соціальних послуг для дітей та їх сімей, похилого населення, людей з психічними і фізичними розладами. У Великобританії майже не існують дитячі будинки-інтернати, а 76% соціальних послуг надаються децентралізовано та деінституціоналізовано, тобто поза межами державних установ» [57, с. 21] .

У результаті проведених реформ в Великобританії система прямих виплат за соціальні послуги на рівні громади була впроваджена. Ця система дає можливість громадянам обирати соціальні послуги, контролювати їх надання та вибирати надавачів послуг. Однак, необхідно враховувати, що

неконтрольоване надання соціальних послуг може призвести до економічного «банкрутства» держави.

У великій кількості країн реформи в сфері соціальних послуг призвели до зменшення кількості людей, що живуть у бідності, покращення якості соціальних послуг та рівня життя населення. Однак, доведено, що такі моделі часто призводять до «соціального паразитизму», коли люди, які не працюють, утримуються за рахунок працюючих громадян. Парадигма «соціальної держави» пов'язана з демократизацією, наданням соціальних послуг та реформуванням системи соціального захисту. Різні країни в подоланні викликів у сфері соціальних послуг використовують різні підходи залежно від своїх внутрішніх та зовнішніх чинників.

Відомий науковець, член Британської та Американської Академій наук Г.Еспін-Андерсен [58, p. 26–28] виокремив моделі «держави загального добробуту» 18 держав Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) у такі три режими їх функціонування : 1) *ліберальний* (Австралія, Великобританія, Ірландія, Канада, Нова Зеландія, США); 2) *консервативний* (Італія, Німеччина, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Японія); 3) *соціал-демократичний* (Австрія, Бельгія, Данія, Швеція). Найбільш ліберальною «державою загального добробуту» визнано Сполучені Штати, а виключно соціал-демократичною – Швецію» [58, p. 26–28].

«Парадигми «держав загального добробуту», незважаючи на свою різноманітність, інспіровані ідеями та ідеологією неолібералізму, які базуються на таких постулатах : економіка незалежна від суспільства; ринок - найкращий механізм організації виробництва, ефективного, справедливого розподілу та розміщення ресурсів; глобалізація диктує необхідність мінімізації соціальних видатків з державного бюджету, особливо на соціальне забезпечення. В науковій літературі з'явився термін «держава загального добробуту»» [58, p. 21, 128, 207; 373].

Система соціального захисту в США є моделлю, в якій держава виконує соціальні функції шляхом ринкових механізмів. Вона надає соціальні послуги,

такі як освіта, охорона здоров'я і фінансова підтримка, через вибір і придбання послуг на ринку. Ця модель також відома як «держава залишкового добробуту», оскільки вона передає відповідальність за багато соціальних функцій приватному сектору, залишаючи державі неконкурентні або «неринкові» функції. Ця модель, яка заснована на ідеї обмеження ролі держави, отримала критику як від зарубіжних науковців, так і від широкої громадськості.

У 1996 році був прийнятий закон «Про особисту відповідальність і можливості роботи», який був наріжним каменем реформи соціального забезпечення США. Цей закон спрямований на заохочення отримувачів соціальної допомоги до працевлаштування та зменшення тривалості отримання соціальних пільг. Закон також передав відповідальність за адміністрування системи соціального захисту з федерального на регіональний рівень управління. Він передбачав обмеження щодо тривалості отримання соціальних пільг і виплат, а також давав повноваження штатам для встановлення обмежень на отримання додаткових соціальних виплат. Після прийняття цього закону роль федерального уряду була обмежена, а модель «держави загального добробуту» базується на підтримці економічного зростання і зменшенні бідності. Основним завданням цієї моделі є забезпечення належного рівня матеріального добробуту населення за рахунок економічного зростання, при цьому соціальні трансферти мають другорядне значення.

Державна політика боротьби з бідністю в США залежить від ефективного функціонування економічного сектору, що призводить до зростання доходів та зайнятості громадян. Ця політика також базується на приватних трансфертних платіжках. В США існують дві гілки соціального забезпечення – державна та приватна, що мають свої функції. Держава забезпечує мінімальний рівень допомоги, а бізнес надає розширений спектр соціальних послуг. Ліберали стверджують, що якщо приватний сектор функціонує ефективно, державне втручання в систему соціального захисту не

потрібне. Однак, у разі потреби, розробляється стратегія «держави загального добробуту», спрямована на надання адресної допомоги найбіднішим верствам населення. Держава забезпечує соціальні виплати та пільги тим, хто найбільше потребує, щоб вони уникнули бідності. Однак, серйозні виклики для такої моделі створюють сучасні умови, зокрема «демографічна бомба» і старіння населення. Тому модель «держави загального добробуту» в США потребує подальших реформ.

У сучасній Європі існують чотири основні моделі соціального захисту: континентальна, англосаксонська, скандинавська та південноєвропейська. «Континентальна модель, відома як модель Бісмарка, спирається на соціальне страхування та пов'язує рівень соціального захисту з тривалістю професійної діяльності. Система фінансується зі страхових внесків роботодавців та працівників. Німецька система соціального забезпечення базувалась на цій моделі. Сучасна континентальна модель також використовує принцип соціальної допомоги для тих, хто не має страхового стажу» [59, p. 60].

У Німеччині сім’ї отримують фінансову підтримку у формі батьківської допомоги», яка залежить від доходу сім'ї. Це допомагає стимулювати народжуваність і дає батькам можливість повноцінно виховувати дітей. Соціальна держава в Німеччині є демократичною і соціальною, з урахуванням правових можливостей, набутих завдяки праці. Соціальні послуги віддаються лише тим, хто дійсно їх потребує, які становлять понад 30% загального суспільного продукту.

Англосаксонська модель, відома як модель В. Беверіджа, поширена у Великобританії та Ірландії. Вона запроваджує універсальну систему соціального захисту, однакові стандарти та умови отримання допомоги, а також розподільчу справедливість. Ця модель фінансується як страховими внесками, так і з державного бюджету. Деякі соціальні послуги, такі як сімейні виплати та охорона здоров'я, фінансуються з державного бюджету, але більшість соціальних виплат покриваються страховими внесками.

Загалом, соціальний захист є важливим елементом сучасного європейського суспільства. Кожна модель має свої особливості та спрямована на забезпечення соціальної допомоги тим, хто її потребує. Моделі також враховують різні принципи, такі як тривалість професійної діяльності, рівень доходу та національна солідарність. Системи соціального забезпечення, які фінансуються страховими внесками та державним бюджетом, забезпечують ефективність соціального захисту в різних країнах Європи.

Скандинавська модель соціального захисту характерна для Данії, Швеції та Фінляндії. Соціальний захист розуміється як законне право громадянина. Відмінною рисою скандинавської моделі є широке охоплення різних соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які потребують підтримки з боку суспільства. Отримання соціальних послуг та пільг, як правило, гарантується всім жителям країни і не пов’язане з працевлаштуванням та сплатою страхових внесків. Загалом, рівень соціального захисту, який пропонує ця модель, є досить високим.

Це досягається не в останню чергу завдяки активній перерозподільній політиці, спрямованій на вирівнювання доходів. Необхідною передумовою функціонування цієї моделі є високоорганізоване суспільство, побудоване на основі прихильності до принципів інституційного добробуту. Системи соціального захисту в цій моделі фінансуються переважно за рахунок податків, хоча певну роль відіграють і страхові внески підприємців та найманих працівників.

Єдиною частиною соціального захисту, яка відокремлена від загальної системи, є страхування на випадок безробіття, яке є добровільним і адмініструється профспілками. Донедавна наймані працівники були практично звільнені від сплати страхових внесків і брали участь у системі соціального забезпечення шляхом сплати податків. Однак в останнє десятиліття XX століття намітилася тенденція поступового збільшення участі найманих працівників у фінансуванні страхових програм і зростання страхових відрахувань із заробітної плати. Така ж тенденція простежується і щодо

підприємців, тоді як соціальні витрати держави в останні роки значно скоротилися.

«Південно-європейська модель представлена в Італії, Іспанії, Греції та Португалії. У цих країнах системи соціального захисту були створені або вдосконалені лише в останні десятиліття. Як правило, рівень соціального захисту в цій моделі відносно низький, а завдання соціального захисту часто розглядається як справа родичів і сім'ї. Тому сім'я та інші інститути громадянського суспільства відіграють важливу роль, а соціальна політика є здебільшого пасивною і спрямованою на компенсацію втрат доходів окремих категорій громадян. Іншою характерною рисою цієї моделі є асиметрична структура соціальних видатків. Наприклад, в Італії найбільша частка соціальних видатків припадає на пенсії (14,7% ВВП, порівняно з середньоєвропейським показником 12,5%), тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіту та політику зайнятості витрачається відносно мало коштів (близько 1%). Таким чином, можна виділити основні інститути, відповідальні за соціальний захист: сім'я, держава або ринок» [18, с. 34].

Для Франції характерна система соціального захисту змішаного типу, що поєднує в собі риси різних систем соціальної політики.

Фундаментальною особливістю соціальної політики Польщі та Чехії є принципова орієнтація на надання державної допомоги лише у випадках, коли особа або сім’я, яка звертається за нею, не має можливості самостійно подолати економічні та фінансові труднощі.

У Чеській Республіці існують три взаємодоповнюючі системи соціального захисту: «1) система соціального страхування (охоплює майже все населення і становить 10 % ВВП); 2) система державної соціальної допомоги (60 % населення і 2 % ВВП), яка спрямована на запобігання зниженню доходів, насамперед сімей з дітьми; 3) система соціальної підтримки (4 % населення і 4 % ВВП), в якій держава гарантує мінімальний рівень підтримки соціально вразливих верств населення» [47, с. 35]. Приблизно 0,5% населення країни належить до маргінальних груп (бездомні, біженці, бродяги тощо), які

випали із суспільного життя. Цим категоріям надається відповідна допомога як державними, так і недержавними установами та організаціями.

Якщо в Чехії та Польщі сучасні системи соціального захисту базуються на диференційованому прожитковому мінімумі залежно від складу сім'ї, то в такій високорозвиненій країні, як Нідерланди, від прожиткового мінімуму на практиці відмовилися з 1965 р. Мінімальний рівень державних гарантій у цій країні встановлюється виходячи з рівня мінімальної заробітної плати, яка визначається раз на рік на основі механізмів соціального партнерства.

Модель соціального захисту населення Японії базується на ефективних варіантах сучасного управління з «людським обличчям». У цій країні культивується мораль: «Наше багатство – людські ресурси», тому тут створюються належні умови для найбільш ефективного їх використання. Одне з важливих завдань – встановлення нормальних відносин з працівниками, створення відношення до корпорації як однієї сім'ї. Важливою складовою соціального захисту працівників є система довгострокового пожиттєвого найму та трудового стажу. Професійно-кваліфікаційне просування по службі залежить перш за все від віку та стажу, потім враховуються всі інші показники. Чим більше людина працює в компанії, тим вища її заробітна плата, посада, пільги та пенсія, надбавки на утримання сім'ї, медичне обслуговування, соціальне страхування, оплата проїзду на роботу та ін.

Велика увага в Японії приділяється особам старшого віку та довголітнім (90 та більше років). Зокрема, кожна людина, яка досягає віку довголіття, отримує поздоровлення та цінний подарунок від імператора Японії Економічною основою моделі соціального захисту населення Японії є досягнення науково-технічного прогресу, який набув самопідтримуючого і самодостатнього характеру і став ключовим фактором економічного розвитку.

Угорщина, Польща, Румунія та Болгарія впроваджували соціальне замовлення як частину реформ у соціальній сфері для виконання вимог ЄС. Цей інструмент базується на принципах децентралізації та субсидіарності. Роздержавлення та формування ринку соціальних послуг, відповідальність та

фінансування, а також міжсекторальна взаємодія є ключовими передумовами для запровадження соціального замовлення.

Ліцензування виступає як інструмент захисту та контролю якості соціальних послуг. Цей процес виконується спеціально уповноваженими державними органами на рівнях центрального та місцевого самоврядування і може бути регіональним або відомчим. Ліцензування здійснюється відповідно до національних стандартів соціальних послуг.

У сфері надання соціальних послуг країни ЄС активно використовують співпрацю між державними та недержавними організаціями. Вони забезпечують рівність сторін, конструктивність взаємодії, необхідні ресурси та інституційну спроможність. Існують різні моделі міжсекторальної співпраці, такі як скандинавська, ліберальна, континентальна та перехідна. Європейські країни також спостерігають за тенденціями у створенні рівних умов для державних та недержавних суб'єктів, уніфікації моделей та посиленні ролі недержавних організацій. Неприбуткові організації, що надають соціальні послуги, мають переваги порівняно з приватними підприємствами. Вони краще втілюють цінності громадянського суспільства, політику соціальної справедливості та солідарності. Неприбуткові організації також сприяють інноваціям, а не лише отриманню прибутку. Держава та громадяни підтримують надання соціальних послуг неприбутковими організаціями.

Отже, модель соціального захисту в США полягає в поєднанні ринкових механізмів з обмеженням ролі держави. Вона була реформована за останні роки, щоб стимулювати працевлаштування та скоротити тривалість отримання соціальних пільг. Тепер модель розрахована на підтримку економічного зростання та зменшення бідності, забезпечуючи належний рівень матеріального добробуту населення. Соціальний захист в країнах ЄС має багато переваг і впроваджується згідно з принципами децентралізації та субсидіарності. Ліцензування та міжсекторальна співпраця є важливими складовими цього процесу. Неприбуткові організації показують кращі результати в наданні соціальних послуг, спираючись на громадянське

суспільство й інновації. Вони забезпечують рівність сторін, конструктивність взаємодії, необхідні ресурси та інституційну спроможність. Неприбуткові організації, що надають соціальні послуги, мають переваги порівняно з приватними підприємствами. Вони краще втілюють цінності громадянського суспільства, політику соціальної справедливості та солідарності.

РОЗДІЛ 3
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

3.1 Удосконалення правового механізму публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення

Сьогодні в Україні відбувається інтенсивний процес впровадження реформ, який супроводжується, необхідністю перебудови діяльності органів публічної адміністрації в контексті ефективного забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також ефективної взаємодії громадянського суспільства і держави. Це відповідає загальносвітовим тенденціям, сприяє формуванню сприйняття населенням пріоритетів держави та підвищенню довіри до державних і громадянських інститутів, що позитивно позначається на сприйнятті суспільством державних пріоритетів. Вбачається, що «в сучасних умовах суттєвих якісних змін та перетворень, які відбуваються в ключових сферах життєдіяльності України, у тому числі у сфері соціального захисту населення, важливого значення набуває питання удосконалення форм державного управління у сфері соціального захисту населення, а також усього механізму соціального захисту населення, який буде здатний оперативно реагувати на зміну обставин, забезпечувати оперативне та оптимальне вирішення питань, спрямованих на подолання викликів, що постали перед Українською державою в рамках європейської інтеграції» [20, с. 83].

На жаль, «незважаючи на конституційне закріплення як соціального статусу української держави, так і всього масиву соціально-економічних прав, наразі в Україні існує значний розрив між задекларованими намірами та реальною ситуацією» [14, с. 155]. «Головною проблемою залишається

реалізація задекларованих прав, їх гарантування, наявність та функціонування механізму реалізації принципів соціальної держави (а також недостатня активність відповідних соціальних інститутів). Серед іншого - недостатність теоретичних розробок та відсутність єдиного комплексного підходу і цілісного бачення напрямів реформування та його кінцевих результатів, механічне перенесення, хаотичне і фрагментарне запозичення кращих світових перевірених практик, відсутність ґрунтовного аналізу перетворень та їх наслідків є перешкодами на шляху становлення української держави як соціальної держави. Зазначене свідчить про актуальність раціоналізації інноваційних ініціатив, спрямованих на адаптацію національної системи соціального захисту населення до європейських правових вимог, а також про нагальну потребу в належному підвищенні вимог до якості розробки такої моделі організації суб'єктів публічного управління, наділених владними повноваженнями у сфері соціального захисту населення, функціонування яких є змістовним елементом механізму забезпечення соціального захисту населення в Україні, яка, з одного боку, відповідатиме міжнародним стандартам, а з іншого – буде сприяти досягненню цілей соціального захисту населення» [20, с. 88].

Соціальна сфера в Україні перебуває на етапі реформування, що має соціальну спрямованість та відповідає європейським стандартам. «Головне завдання реформування соціальної сфери полягає в створенні найкращих умов для життєдіяльності людей та досягненні соціальної справедливості. Однак українські науковці підкреслюють, що соціальні системи розвинутих країн не можуть автоматично переноситись на українські умови через специфічні особливості розвитку країни. Тому розробка оригінальних підходів до реформування соціального захисту населення є ключовою умовою ефективності реформ» [14, с. 156].

Проведення цілісної та системної реформи соціального захисту населення та покращення його ефективності потребує уваги до ролі суб'єктів публічної адміністрації, які відповідають за соціальний захист. Нагальною

необхідністю є кодифікація законодавства про соціальне забезпечення з врахуванням потреб та інтересів всіх членів суспільства. Це допоможе усунути відчуження між владою та населенням та зменшити правовий нігілізм у суспільстві. Прозора система соціальних виплат та порядок їх надання дозволять громадянам легше розібратися у процесах соціального захисту і покращать спілкування між владою та населенням.

«Для розв’язання системних проблем у сфері соціального захисту населення необхідно розробити взаємопов’язані програми людського розвитку на різних рівнях – державному, регіональному та індивідуальному. Ці програми повинні враховувати об'єктивні умови розвитку та конкретні потреби мешканців окремих регіонів. Ключовим елементом для досягнення цих цілей є використання програмно-цільового механізму, який може бути покращений шляхом розробки нових соціальних індивідуально орієнтованих програм, спрямованих на розвиток ключових компетенцій людського розвитку» [4, с. 159].

Реформування системи соціального захисту в Україні є важливою складовою процесу впровадження соціальних реформ. «Це вимагає зміни нормативно-правової бази, використання нестандартних підходів та розробки взаємопов'язаних програм. Особлива увага має бути приділена усуненню відчуження між владою та населенням та покращенню спілкування. Важливо розробити прозору та дієву систему соціальних виплат, що враховуватиме потреби всіх громадян. Кодифікація законодавства про соціальне забезпечення має бути соціально прийнятною та відображати інтереси суспільства. Для досягнення цих цілей необхідно впровадити програмно-цільовий механізм та розробити індивідуально орієнтовані програми людського розвитку, що враховуватимуть потреби різних регіонів України» [4, с. 162].

Адміністративні послуги стають все важливішими, особливо в контексті гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Правове регулювання адміністративних послуг у соціальному захисті, також відображається в законодавстві про послуги. «Адміністративні послуги у

соціальній сфері поєднують особисті, суспільні та державні інтереси й вважаються функцією соціальної держави. Ці правовідносини між державою та іншими суб'єктами з одного боку, та громадянами або юридичними особами з іншого призначені задовольнити публічний інтерес та мати соціальну цінність. Адміністративні послуги спрямовані на задоволення прав і законних інтересів особи, яка їх замовляє, і містять у собі гарантовану державою та виражену в нормах права цілеспрямовану діяльність» [2, с.14].

Роздержавлення соціальних послуг спрямоване на розвиток соціальної сфери, підвищення якості та розширення спектру послуг, а також ефективного використання бюджетних коштів. Розвиток позасімейних соціальних послуг сприяє зменшенню навантаження на працездатне населення. Україна має потребу у наближенні до європейських стандартів в соціальній сфері, адаптації певного досвіду європейських країн до своїх реалій. Впровадження міжнародних соціально-трудових стандартів сприятиме посиленню захисту прав громадян та розвитку національної соціальної політики. Однак, запровадження європейських стандартів повинне бути добре обґрунтованим, аналізованим і цілісним. Для реалізації європейської інтеграції українська держава повинна гарантувати соціальні цінності, розвивати ринкову економіку та забезпечувати політичну стабільність.

Ефективна реалізація функції надання адміністративних послуг органами соціального захисту населення та підпорядкованими їм установами потребує вдосконалення нормативно-правової бази. Тому пропонуємо вжити наступних заходів:

– ухвалити закон про стандарти адміністративних послуг у сфері соціального захисту населення;

– удосконалити порядок ведення реєстру адміністративних послуг, які надаються установами соціального захисту населення;

– розробити стандарти адміністративних послуг соціального захисту населення;

– розробити порядок міжвідомчої взаємодії, який регламентує надання адміністративних послуг соціального захисту населення, під час взаємодії територіальних органів виконавчої влади з центральними органами виконавчої влади України.

З метою підвищення ефективності та якості адміністративних послуг необхідно конкретизувати підстави адміністративної відповідальності державних службовців, враховуючи положення адміністративно-правових актів надання адміністративних послуг і стандартів адміністративних послуг (випадки їх прийняття), доповнити ст. 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» Кодекс України про адміністративні правопорушення положеннями щодо відповідальності за неналежне забезпечення доступу до отримання інформації про діяльність державних органів виконавчої влади та порушення порядку прийому та (або) розгляду звернень» [21, с. 302].

«Адміністративне право є однією з небагатьох галузей права, норми якої слугують засобом прямого, повсякденного, безперервного управління та регулювання об’ємних і багатоскладових соціальних процесів, зокрема і процесів, що відбуваються у сфері надання адміністративних послуг. Тому законодавство, що формується сьогодні, яке регулює суспільні відносини, що складаються у сфері надання адміністративних послугу у соціальному захисті в Україні, має забезпечити фундаментальні правові основи для впровадження ефективних механізмів надання адміністративних послуг у цій сфері. Однак треба зазначити, що нормативно-правові акти не функціонують лише так, як їх застосовують державні службовці у своїй щоденній роботі. Одним з надійних способів досягнення зростання якості адміністративних послуг має бути засвоєння та втілення в життя принципів надання адміністративних послуг. Необхідно знати і неухильно дотримуватися букви і духу законів, що регулюють питання цієї сфери» [24].

Водночас, слід зазначити, що аналізуючи зміст норм цих актів, можемо констатувати, що до категорій осіб, які потребують соціального захисту, належить величезна їх кількість. Окрім того, відповідно до специфічних ознак,

якими наділені ці особи, їх можна згрупувати в окремі типи за видами. Водночас слід зазначити, що на сьогодні кількість осіб, які потребують соціального захисту, є настільки великою, що це негативне явище призводить до неспроможності державних фондів профінансувати їх у повному обсязі. Приміром, Мінсоцполітики повідомляє, що «в державному бюджеті на 2021 рік на виплату всіх державних соціальних допомог, пільг, компенсацій та преференцій було виділено близько 30–33 млрд грн, але якщо порахувати всю кількість пільг, які існують у чинному законодавстві, то, за оцінками експертів, сума, необхідна для їх обслуговування, співрозмірна з розміром близько половини державного бюджету – майже 120–140 млрд грн. Іншими словами, відбувається збільшення видатків на забезпечення пільг без відповідних джерел фінансування. Варто зазначити, що Законом України «Про державний бюджет на 2023 рік» передбачено, що Міжнародний банк реконструкції та розвитку надасть Україні 500 000 доларів США на модернізацію системи соціальної підтримки населення» [24]. «Міжнародний банк реконструкції та розвитку виділить Україні 500 000 доларів США на модернізацію системи соціальної підтримки населення України в рамках спільного міжнародного проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»»[24].

Україна потребує прийняття Соціального кодексу, який би систематизував норми законів щодо соціального захисту населення і покращив рівень соціального захисту. Кодекс мав би також гармонізувати національне законодавство з міжнародними нормами. Проєкт кодексу регулює конкретні види і форми соціального захисту, встановлює норми та стандарти, а також повноваження суб’єктів соціального захисту. Також потрібно враховувати особливості соціального захисту різних категорій осіб залежно від їх статусу і надавати пільги та компенсації залежно від професійної діяльності, віку, матеріального становища та належності до вразливих категорій.

При аналізі сучасних тенденції трансформації публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні окреслено її проблемні аспекти. Акцентовано увагу на тому, що на теперішній час систему публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні ще не пристосовано належним чином до функціонування в ринкових умовах, що вимагає подальших комплексних досліджень.

Таким чином, удосконалення публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення є одним із суттєвих факторів, який сприятиме становленню України як соціальної держави. Практична трансформація публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні відповідно до міжнародно-правових, у тому числі, європейських стандартів, не буде простою та вимагатиме належної організації, інтелектуальних зусиль і додаткового часу, однак вона є важливою передумовою успішної європейської інтеграції України. До нагальних пріоритетів здійснення реформування у сфері соціального захисту віднесено: 1) негайне удосконалення законодавчої бази у сфері соціального захисту населення України, на основі загальнонаціональної доктрини розвитку соціального захисту населення в Україні, що органічно об’єднає систему соціального забезпечення з ринком праці, демографічною ситуацією, макроекономікою, податковою системою та системою заробітних плат. Закони та нормативно-правові акти, якими врегульовано питання публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, мають бути прозорими та чітко визначати завдання і функції соціальних інститутів, що провадять політику соціального захисту, але їх кількість потрібно зменшено до мінімуму, задля якісної можливості їх використання; 2) перегляд соціальних виплат та допомог, створення дієвої системи адресної соціальної допомоги, яка буде здатною при мінімальних витратах досягти максимального результату; 3) вирішення питання фінансового дефіциту шляхом розгляду нових джерел наповнення бюджету; 4) забезпечення справедливого перерозподілу фінансових ресурсів для виплати гідних пенсій та реформування пенсійної системи.

3.2 Проблеми публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення та шляхи їх вирішення

Соціальна система в Україні пов'язана з переходом до ринкової економіки і наближена до зразків систем європейських країн. «Однак, існуюча модель надання соціальних послуг ще не відповідає стандартам ЄС. Реформи системи соціальних послуг розпочалися в 2003 році з прийняттям закону, але їхній процес був несистематичним. Розпочаті реформи повинні бути завершені, оскільки це важливий крок на шляху України до ЄС і розвитку суспільства в цілому» [10, с. 65].

Одним з основних аспектів модернізації системи соціальних послуг є удосконалення механізмів публічного адміністрування. Проблеми, які потребують вирішення, включають недоліки в нормативно-правовому, фінансовому та організаційному механізмах. Напрями вдосконалення включають врегулювання нормативно-правової бази, зміни в системі фінансування та зведення монополізації державою ринку соціальних послуг.

Правовий механізм публічного управління системою соціальних послуг потребує змін і вдосконалення. Чинне законодавство не відповідає міжнародним стандартам, тому потрібні зміни, що забезпечать усунення прогалин у законодавстві, які перешкоджають задоволенню потреб громадян у соціальних послугах. Удосконалення правового механізму також є частиною стратегії євроатлантичної інтеграції.

Існує потреба у внесенні змін до законодавчої бази, що регулює діяльність суб’єктів, які надають соціальні послуги. Проблеми включають бюджетне законодавство, яке передбачає видатки на надання соціальних послуг виключно для державних установ, а також великої кількості підзаконних актів, що регулюють реалізацію положень закону. Зміни також потрібні у термінології та понятійному апараті, визначеному законодавством, що регулює систему надання соціальних послуг.

Результати аналізу Закону України «Про соціальні послуги» свідчать про недосконаліть та несучасність визначень понять, які містяться в законі, а також про неузгодженість положень щодо фінансування соціальних послуг з іншими законодавчими актами. Також потребують уточнення деякі поняття, такі як матеріальна підтримка, натуральна підтримка та фінансова підтримка. Деякі види соціальних послуг, визначені в законі, також потребують перегляду та змін. Чинне законодавство також не містить чітких стандартів якості соціальних послуг, що призводить до різних підходів до розробки системи показників якості та ефективності соціальних послуг.

«При вдосконаленні фінансового механізму державного управління системою надання соціальних послуг, важливим інструментом є фандрайзинг (Фандрайзинг (з англ. fundraising: fund – кошти, фінансування, raise – добувати, збирати) – процес залучення грошових коштів, інших ресурсів (матеріальних, інформаційних, людських та ін.), необхідних для реалізації визначених цілей, завдань організації або діяльності певної системи в цілому, які вона не може самостійно забезпечити). У ситуації з недостатнім фінансуванням системи соціальних послуг та відсутністю необхідних ресурсів, поповнення та залучення додаткових коштів та ресурсів є нагальною потребою, що дозволить системі ефективно функціонувати та надавати якісні соціальні послуги. Один із ресурсів – це волонтери» [47, с. 36].

Важливим напрямком вдосконалення організаційного механізму публічного адміністрування системою надання соціальних послуг є управління якістю таких послуг. Для цього необхідно активізувати партнерські відносини та співпрацю між державою, громадськістю та бізнесом. Управління якістю соціальних послуг спрямоване на запобігання складним життєвим обставинам, мінімізацію ризиків та підтримку самостійності отримувачів.

«Впровадження соціальних послуг та управління якістю в Україні є формування громадської культури в отримувачів таких послуг. Багато громадян мають «радянський» стереотип поведінки, який має негативний

вплив на якість соціальних послуг. Система суспільних цінностей повинна стати важливою складовою управління якістю соціальних послуг, підвищувати рівень якості послуг і адекватно реагувати на потреби користувачів. Удосконалення організаційного механізму публічного адміністрування системою соціальних послуг потребує стандартизації таких послуг. Стандарти соціальних послуг мають розроблятися та впроваджуватися на основі наукової обґрунтованості, дотримання вимог законодавства, фінансового та інституційного забезпечення. Система соціальних послуг в Україні також має проблеми з фінансуванням і бюрократизацією. Це пов'язано з монополізацією системи надання послуг та централізацією. Недоліками є негнучкість та гальмування розвитку ринку соціальних послуг. Громадянська культура, стандартизація і розвиток ринку соціальних послуг будуть сприяти покращенню якості таких послуг, забезпечити рівний доступ до них та відповідати потребам користувачів. Треба активно працювати над вирішенням недоліків і проблем системи соціальних послуг, що дасть змогу поліпшити життя людей, які знаходяться в складних життєвих обставинах» [53, с. 137].

Децентралізація соціальних послуг може стати ефективним рішенням для проблем, що існують в цій сфері. Цей процес передбачає перекладання функцій і повноважень від центральних органів влади до місцевих органів самоврядування, благодійних організацій. Цей процес вимагає належного фінансування і необхідних повноважень для місцевих органів управління соціальним захистом. Зарубіжний досвід показує, що без створення сприятливих умов для фінансування соціальних послуг, ймовірність їх належного надання є низькою.

«Система надання соціальних послуг не може ефективно функціонувати в централізованій системі управління. Децентралізація системи соціальних послуг відповідає векторам розвитку, безпеки та відповідальності, визначеним у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [44]. Ця стратегія передбачає реформування публічного адміністрування та соціального захисту, щоб

покращити рівень життя населення та забезпечити доступ до якісних соціальних послуг.

Децентралізація соціальних послуг є важливою складовою стратегії сталого розвитку українського суспільства. Цей процес передбачає перекладання функцій і повноважень з центральних органів влади до місцевих органів самоврядування та інших громадських організацій. Відображенням децентралізації є реформування державного управління та соціального захисту, які мають на меті поліпшення рівня життя населення та забезпечення якісних соціальних послуг. Однак, успішне впровадження децентралізації вимагає належного фінансування та ефективної системи управління. Запровадження децентралізації може призвести до покращення системи надання соціальних послуг, забезпечити більшу доступність та покращення їх якості для населення України. Реформи у цій сфері базуються на принципах децентралізації та субсидіарності. Ця парадигма реформування державного управління має на меті зменшення впливу держави та передачу повноважень та ресурсів недержавним суб'єктам, які надають соціальні послуги. Держава залишає за собою право визначати стандарти та фінансувати ці послуги, а також контролювати їх якість.

Реформи управління в соціальних послугах реагують на сучасні виклики, такі як бюджетні обмеження та спроби підвищити соціальні гарантії та рівень життя громадян. Зарубіжний досвід показує, що державні органи повинні сфокусуватися на розробці соціальної політики, а не на наданні соціальних послуг через державні установи. Тому передача окремих соціальних функцій недержавним організаціям, які здатні ефективніше виконувати ці завдання, має бути однією з головних стратегій.

Десятки держав вже успішно впровадили децентралізацію системи надання соціальних послуг, і це супроводжується також розосередженням цих послуг. Приміром, дітей з інтернатів переводять до будинків сімейного типу або прийомних сімей.

Удосконалення механізмів публічного адміністрування системою соціальних послуг має ґрунтуватися на принципах децентралізації та субсидіарності. Це означає, що надання та адміністрування соціальними послугами повинні бути передані на найнижчий рівень управління – на рівень територіальних громад через органи місцевого самоврядування.

Зарубіжний досвід показує, що управління у соціальних послугах може бути успішно впроваджено, якщо врахувати принципи децентралізації та субсидіарності. Воно допоможе покращити якість та ефективність надання соціальних послуг, а також забезпечити більше партнерство між державою та недержавними організаціями. Такий підхід може стати новою парадигмою цифрового державного управління в Україні.

«Практика децентралізації та впровадження принципу субсидіарності в системі надання соціальних послуг в Україні доводиться доцільністю такого підходу, оскільки місцеві органи влади краще розуміють потреби в соціальних послугах та їх специфіку. Це сприяє більш ефективній організації таких послуг. Зараз необхідно внести зміни до законодавства, щоб видатки на надання соціальних послуг були здійснювані з сільських бюджетів. Однак, управління фінансами в системі соціальних послуг в Україні потребує поліпшення. Фінансовий механізм повинен ґрунтуватися на прозорості та ефективності розподілу та витрати фінансових ресурсів. Сучасне бюджетне законодавство передбачає, що соціальні послуги надаються через державні установи, які фінансуються з державного бюджету. Це перешкоджає рівному доступу до фінансування недержавних суб'єктів, які надають соціальні послуги, та порушує статтю 14 Закону України «Про соціальні послуги»» [41]

Бюджетне фінансування установ, що надають соціальні послуги, зазвичай здійснюється на основі кошторисів та обсягів витрат, що були виділені у попередньому році. Це не стимулює установи та органи влади, які ними керують, до підвищення ефективності. Замість того, щоб фінансувати надання соціальних послуг особам у складних обставинах, бюджетні ресурси використовуються для утримання бюджетних установ. Це порушує принцип

рівного доступу до фінансування недержавних суб’єктів, які надають соціальні послуги. Фінансування здійснюється на основі кількості осіб, які отримують послуги, ігноруючи якість цих послуг. Вартість соціальних послуг, що надаються державними суб'єктами, значно вища, ніж у недержавних суб’єктів. Відсутність методики розрахунку вартості соціальних послуг спричиняє довільне визначення вартості і призводить до бюрократичних і корупційних практик.

Економіст Н. Павлюк підтримує ідею переходу від кошторисного до прямого фінансування надавачів соціальних послуг. «Це має бути досягнуто шляхом впровадження соціального замовлення, яке даватиме розпоряднику бюджетних коштів статус повноправного замовника послуг для отримувачів» [23].

«Порядок здійснення соціального замовлення за рахунок бюджетних коштів, який був затверджений у 2013 р., не був впроваджений у практику публічного управління. Завдання, пов’язані з соціальним замовленням, такі як укладання контрактів та відповідальність учасників, потребують законодавчого врегулювання. Також важливо чітко розмежувати функції органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг» [8]

Отже, необхідно запровадити сучасні механізми фінансування соціальних послуг, щоб відповідні кошти могли надаватися недержавним організаціям зі статей видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в державних і місцевих бюджетах. Це дозволить забезпечити більш ефективне надання соціальних послуг тим, хто потребує зовнішньої допомоги. Україна виділяє кошти з бюджету для надання соціальних послуг, однак, система фінансування цих послуг має ряд проблем. У системі надання соціальних послуг відсутні затверджені стандарти якості, система ліцензування та акредитації. Рішення про надання таких послуг та їх оплату приймаються місцевими органами самоврядування, що також є замовниками. Відсутність цих стандартів сприяє протекціоністським підходам та корупції. Система

надання соціальних послуг в Україні потребує значних поліпшень. Необхідно змінити фінансовий механізм, впровадивши пряме фінансування і запровадити стандарти якості та ліцензування. Введення державного соціального замовлення сприятиме покращенню ефективності системи та позитивним змінам у цільовій групі отримувачів соціальних послуг. Необхідно забезпечити прозорість та додержання загальних принципів публічного адміністрування соціальних послуг. Наразі законодавство не чітко регулює умови укладання контрактів у системі надання соціальних послуг та взаємодію органів влади і органів місцевого самоврядування в цій сфері. Важливо створити ринок соціальних послуг, дотримуватися умов конкуренції, забезпечувати якість послуг та ефективно витрачати кошти. Також необхідним є роздержавлення системи соціальних послуг та делегування повноважень і ресурсів недержавним організаціям. Впровадження соціального замовлення має бути поєднане з іншими інструментами державного управління системою соціальних послуг, такими як фінансовий та нормативно-правовий механізми, інструмент міжсекторального діалогу та співробітництва. Вирішення цих завдань сприятиме ефективному функціонуванню та розвитку системи надання соціальних послуг в Україні.

3.3 Приорітети цифровізації публічного управління у сфері соціального захисту

Цифровізація публічного управління у сфері соціального захисту в Україні є нагальним завданням, яке потребує комплексного підходу. Цей процес не може обмежуватися використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, але передбачає глибоку трансформацію управлінського процесу та влади.

З одного боку, цифрова трансформація впливає на публічно-управлінську діяльність через застосування нових технологій, які мають свої

особливості порівняно зі старими методами. З іншого боку, цей процес також вимагає зміни методології і природи самого адміністрування. Кризові обставини, такі як пандемія COVID-19 та військова агресія Російської Федерації, змушують органи публічного управління шукати нові шляхи реагування на виклики сучасності.

Однією з важливих складових публічного адміністрування є планування та прогнозування діяльності. Метод big data analytics (з англ. «метод аналізу великих даних») передбачає опрацювання значного масиву даних великого обсягу та різноманіття, що аналізуються за допомогою спеціальних комп'ютерних технологій. Поява нових методологій, як-от аналітика великих даних, підвищує ефективність планування та прогнозування у публічному адмініструванні. Глибина та широта даних, доступних суб'єктам адміністрування при використанні методу великих даних, зростає майже експоненційно, паралельно з розвитком усе більш потужних інструментів, здатних осмислити та проаналізувати отриману інформацію. Позитивний ефект застосування методу великих даних полягає у спроможності влади оперувати необхідною інформацією в режимові реального часу, що, у свою чергу, дозволяє відстежувати результати та оперативно вносити корективи за необхідності. Головною перевагою застосування методу великих даних є володіння різносторонньою інформацією, а також перевірка її достовірності. Однак, важливо зазначити, що цей метод є ефективним лише настільки, наскільки хорошими є алгоритми та дані, які ними керують. Застосування методу великих даних потребує профільних спеціалістів у цій сфері. Неможливо забезпечити застосування цього методу тільки формуванням певної загальної компетентності для публічних службовців. Зазначене може бути застосоване і у публічному адмініструванні, наприклад, через аутсорсинг таких фахівців, або ж професійне навчання окремих посадових осіб публічної служби, як спеціалістів-аналітиків Big Data.

Оптимізація методів публічного управління також передбачає використання цифрових мереж для взаємодії між державними установами та

приватними суб'єктами. Штучний інтелект та чат-боти стають все більш поширеними інструментами для надання публічних послуг в сфері соціального захисту населення. Такі технології забезпечують новий рівень доступу до інформації та консультацій.

Цифровізація публічного управління соціальними послугами є складним процесом. Він вимагає не тільки впровадження нових технологій, але й зміни у культурі управління та взаємодії між суб'єктами. Впровадження аналітики великих даних та цифрових мереж дозволить зробити державне управління більш ефективним, оперативним та гнучким. Однак, для успішної реалізації цього процесу необхідна спеціалізована підготовка фахівців та постійна адаптація до швидкого розвитку технологій.

Якісною зміною методології прийняття управлінських рішень у соціальній сфері є використання/запровадження цифрових рішень. Так, прикладом комплексного цифрового рішення є застосування програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада». За визначенням фахівців соціальної сфери, цей цифровий програмний комплекс впроваджено з метою удосконалення організації виконання функцій з надання адміністративних соціальних послуг особам, які проживають у територіальних громадах. Зміст цього цифрового рішення полягає в тому, що «Соціальна громада» поєднує в єдиному інформаційному середовищі основні кабінети прийому документів від населення, розташовані, наприклад, в центрі надання адміністративних послуг разом з «бек-офісом» в структурних підрозділах соціального захисту населення райдержадміністрації, де приймається рішення про надання адміністративної послуги соціального характеру. Основною перевагою використання такого цифрового рішення є пришвидшення отримання адміністративних послуг соціального характеру. Зокрема, працівники центрів надання адміністративних послуг використовують це інтегроване рішення для реєстрації соціально вразливих верств населення.

Цифровізація методів публічного адміністрування соціального захисту – це трансформація не тільки зовнішнього впливу публічного управління (на

приватних, організаційно відокремлених суб'єктів). Зазначена тенденція стосується і внутрішньо-організаційної діяльності в системі суб'єктів публічного адміністрування соціального захисту. Якісна зміна характеру взаємодії через впровадження цифрових технологій потребує оновленої кадрової стратегії та формування цифрових навичок або, інакше кажучи, цифрових компетенцій у публічних службовців у соціальній сфері.

Відзначимо, що нормативно-правове забезпечення системи надання адміністративних послуг в соціальній сфері засобами електронного урядування в сучасних умовах регламентується не в повному обсязі. Закон визначає окремі межі управління системою, а саме Центрів та Порталу, формування реєстрів, адміністративного збору і т.п. Також виникає проблема для органів публічного управління як на регіональному, так і на місцевому рівнях, що лише бюджетних коштів буде недостатньо для забезпечення виконання вимог законодавства.

Таким чином, розвиток електронного урядування щодо системи надання адміністративних послуг в соціальному захисті обмежується ще й бюджетним фінансуванням. І навіть міжнародна технічна допомога тепер можлива виключно опосередковано через бюджет, отже міжнародні проекти безпосереднього забезпечення установ з надання адміністративних послуг виявляються незаконними. Все це не сприяє ефективній і швидкій трансформації системи надання адміністративних послуг в електронний вигляд. У той же час фінансове та інше забезпечення діяльності органів публічного адміністрування з надання адміністративних послуг здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України, відповідних місцевих бюджетів, що, зокрема, унеможливлює використання механізмів державно-приватного партнерства з метою додаткового фінансування і розвитку ІТІ для надання адміністративних послуг в електронному вигляді. Тому трансформація діяльності органів публічного адміністрування в електронний вигляд обмежена колізійних характером законодавства з одного боку і бюджетним фінансуванням з іншого, що не сприяє швидкому впровадженню і

ефективному функціонуванню системи надання адміністративних послуг засобами електронного урядування.

Формуючи нові взаємини між суб'єктами звернення і органами державного управління, в яких права і свободи громадян є пріоритетними, необхідно створити відповідні умови, при яких система дозволить їх реалізувати. З огляду на це, пріоритетними напрямками вдосконалення системи надання адміністративних соціальних послуг засобами е-урядування є:

– забезпечення інтероперабельності ІКС (Інформаційно-консультаційний центр) міжвідомчої взаємодії з ІКС і базами даних (реєстрів) інших органів державного управління і визначення на законодавчому рівні вимог обов'язкового підключення до зазначеної системи всіх ІКС і баз даних (реєстрів) органів державного управління;

– створення дієвої ІТІ міжвідомчої взаємодії, яка повинна забезпечувати отримання інформації, необхідної для надання адміністративних послуг у соціальній сфері, і безперешкодна взаємодія між базами даних інших органів публічного управління в автоматичному режимі;

формування ІТІ шляхом інтегрування державних інформаційних систем органів державного управління, державної установи «Урядовий контактний центр» та забезпечення подальшого функціонування і вдосконалення цієї інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Відповідно до визначених у кваліфікаційній роботі мети і завдань отримані результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо публічного адміністрування у сфері соціального захисту. В узагальненому вигляді вони зводяться до наступних теоретичних і практичних висновків.

1. Соціальний захист забезпечує громадянам необхідні гарантії та підтримку соціальних потреб, достойного життя та покращення їхнього благополуччя. Соціальний захист охоплює різні сфери, які мають на меті забезпечити громадянам певний рівень життя і захистити їх від негативного впливу зовнішніх факторів. Зокрема, забезпечення основних потреб та наданні матеріальної допомоги тим, хто її потребує, а також створення умов для заробітку на життя будь-яким законним способом. Соціальний захист передбачає задоволення основних потреб громадян, зокрема у сферах освіти, медичного обслуговування тощо. Крім того, він має забезпечити сприятливі умови праці та захист працівників від негативного впливу промисловості, а також екологічну безпеку для суспільства. Соціальний захист включає захист громадян від злочинних посягань, а також забезпечення їхніх громадянських та політичних прав і свобод. Він також спрямований на вирішення міжнаціональних конфліктів та захист від політичних та адміністративних переслідувань. Соціальний захист не позбавлений ризиків. Нерівномірність підтримки громадян в залежності від регіону та бюрократичні перепони є основними причинами, чому не всі нужденні люди можуть отримати допомогу. Крім того, сукупний дохід учасників програм соціального захисту не завжди відповідає поняттю достатнього мінімального доходу. Інші проблеми включають відсутність підтримки для певних категорій населення, відкритість системи соціального захисту для зловживань і викривлення економіки через бюджетну підтримку. Також зазначається, що програми соціального захисту можуть знижувати мотивацію до праці. Отже, вибір

ефективних схем соціального захисту породжує численні виклики та вимагає ретельного аналізу та вдосконалення.

Виокремлення загальної та спеціальних адміністративних процедур полягає, насамперед, у неврегульованості чинним законодавством загальної адміністративної процедури, адже на теперішній час фактично усі передбачені законодавством процедури є спеціальними, з повним (комплексним) правовим регулюванням. Ознаки адміністративних процедур у сфері соціального захисту можна поділити на ті, які є властивими усім юридичним процедурам та адміністративним, та спеціальні ознаки, які є притаманними лише адміністративним процедурам у сфері соціального захисту. Існування чималої кількості адміністративних процедур у сфері соціального захисту обумовлюється змістом права на соціальних захист та розмаїттям форм його реалізації.

2. Законодавство України забезпечує регулювання сфери соціального захисту населення через різноманітні форми допомоги, включаючи соціальну допомогу внутрішньо переміщеним особам, державну допомогу сім’ям з дітьми та гарантії соціального захисту для ветеранів війни та ін. Ці закони забезпечують належні умови життя та підтримку для різних категорій населення, що потребують соціальної допомоги. Важливо враховувати, що місцеві органи виконавчої влади та самоврядування, а також підприємства та установи також можуть надавати додаткову допомогу через власні кошти. Загальна мета цього законодавства полягає у забезпеченні належного рівня соціального захисту та добробуту для всього населення України. Правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення визначаються на національному та міжнародному рівнях. Національні правові засади включають норми, які містяться в Конституції України, законах та підзаконних нормативно-правових актах, що регулюють сферу соціального забезпечення та діяльність суб’єктів публічної адміністрації в цій сфері. Міжнародні-правові принципи включають норми, що містяться в міжнародних договорах та актах «м’якого права», які регулюють аспекти сфери соціального

захисту населення та діяльність суб’єктів публічної адміністрації. Органи публічної адміністрації мають дотримуватися міжнародних стандартів при регулюванні суспільних відносин у сфері соціального захисту населення.

Для систематизації правових засад публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення запропоновано стратифікувати закони України в залежності від їх спрямованості на регулювання конкретних сфер соціального захисту населення. Це включає загальні закони, що регулюють діяльність суб’єктів публічної адміністрації незалежно від об’єкта їх компетенції, і спеціальні закони, що спрямовані на регулювання сфери соціального захисту населення. Таким чином, соціальний захист включає широкий спектр заходів і гарантує людям соціальну безпеку та підтримку в усіх непередбачених життєвих обставинах. Він є важливим аспектом суспільного розвитку і допомагає забезпечити належні умови для всіх громадян.

3. Нормативно-правове забезпечення публічного управління у сфері соціального захисту здійснюється з метою встановлення та забезпечення гарантій, визначених у нормативно-правових актах України різної юридичної сили; визначення окремих категорій осіб, які потребують соціального захисту; визначення видів соціального захисту, ідентифікації системи пільг; розкриття обов’язку суб’єктів публічної адміністрації вживати необхідних заходів щодо реалізації соціального захисту.

Процедура моніторингу та оцінки якості соціальних послуг в Україні виконується відповідно до законодавства і має на меті забезпечення якості та відповідності послуг стандартам. Результати моніторингу та оцінки повинні бути доступні громадськості для забезпечення прозорості та інформування про виконання соціальних послуг. У майбутньому планується розширювати дослідження та залучати додаткові джерела інформації для забезпечення об'єктивності та точності оцінки якості соціальних послуг. Пропонується регулярно проводити зовнішню оцінку якості соціальних послуг місцевими органами влади та самоврядування, з метою оптимізації діяльності суб’єкта,

що надає соціальні послуги, та підвищення професійної компетентності його персоналу. Зовнішня оцінка проводиться наступного року після внутрішньої оцінки, а комісія для цього формується керівником відповідного органу самоврядування. Результати оцінки передаються замовнику і розробляються заходи для поліпшення якості соціальних послуг. Розвиток якісних соціальних послуг вважається ключовим напрямом реформування соціальної сфери, з метою забезпечення доступності цих послуг для громадян згідно їх потреб.

4. Модель соціального захисту в США полягає в поєднанні ринкових механізмів з обмеженням ролі держави. Вона була реформована за останні роки, щоб стимулювати працевлаштування та скоротити тривалість отримання соціальних пільг. Тепер модель розрахована на підтримку економічного зростання та зменшення бідності, забезпечуючи належний рівень матеріального добробуту населення. Соціальний захист в країнах ЄС має багато переваг і впроваджується згідно з принципами децентралізації та субсидіарності. Ліцензування та міжсекторальна співпраця є важливими складовими цього процесу. Неприбуткові організації показують кращі результати в наданні соціальних послуг, спираючись на громадянське суспільство й інновації. Вони забезпечують рівність сторін, конструктивність взаємодії, необхідні ресурси та інституційну спроможність. Неприбуткові організації, що надають соціальні послуги, мають переваги порівняно з приватними підприємствами. Вони краще втілюють цінності громадянського суспільства, політику соціальної справедливості та солідарності.

5. Удосконалення публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення є одним із суттєвих факторів, який сприятиме становленню України як соціальної держави. Практична трансформація публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні відповідно до міжнародно-правових, у тому числі, європейських стандартів, не буде простою та вимагатиме належної організації, інтелектуальних зусиль і додаткового часу, однак вона є важливою передумовою успішної європейської інтеграції України. До нагальних пріоритетів здійснення реформування у

сфері соціального захисту віднесено: 1) негайне удосконалення законодавчої бази у сфері соціального захисту населення України, на основі загальнонаціональної доктрини розвитку соціального захисту населення в Україні, що органічно об'єднає систему соціального забезпечення з ринком праці, демографічною ситуацією, макроекономікою, податковою системою та системою заробітних плат. Закони та нормативно-правові акти, якими врегульовано питання публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, мають бути прозорими та чітко визначати завдання і функції соціальних інститутів, що провадять політику соціального захисту, але їх кількість потрібно зменшено до мінімуму, задля якісної можливості їх використання; 2) перегляд соціальних виплат та допомог, створення дієвої системи адресної соціальної допомоги, яка буде здатною при мінімальних витратах досягти максимального результату; 3) вирішення питання фінансового дефіциту шляхом розгляду нових джерел наповнення бюджету; 4) забезпечення справедливого перерозподілу фінансових ресурсів для виплати гідних пенсій та реформування пенсійної системи. Пропонується прийняти Концепцію розвитку публічного управління у сфері соціального захисту населення, яка враховує проблеми надання соціальних послуг та забезпечення соціальних прав громадян. Ця Концепція повинна визначати шляхи реформ для формування соціальної держави та враховувати міжнародний досвід у сфері соціального захисту населення. Україна має забезпечити ефективне публічне управління у сфері соціального захисту населення шляхом встановлення правових норм і регулюючих актів, а також чітко задокументованих вихідних даних для управлінських рішень. Наукове переосмислення вказує на наявність декількох форм адміністрування, таких як встановлення норм, застосування норм та укладення адміністративних договорів. Концепція розвитку державного управління у сфері соціального захисту населення повинна враховувати проблеми забезпечення соціальних прав громадян та надання соціальних послуг, а також запровадження реформ для формування соціальної держави.

Необхідно запровадити сучасні механізми фінансування соціальних послуг, щоб відповідні кошти могли надаватися недержавним організаціям зі статей видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в державних і місцевих бюджетах. Це дозволить забезпечити більш ефективне надання соціальних послуг тим, хто потребує зовнішньої допомоги. Україна виділяє кошти з бюджету для надання соціальних послуг, однак, система фінансування цих послуг має ряд проблем. У системі надання соціальних послуг відсутні затверджені стандарти якості, система ліцензування та акредитації. Рішення про надання таких послуг та їх оплату приймаються місцевими органами самоврядування, що також є замовниками. Відсутність цих стандартів сприяє протекціоністським підходам та корупції. Система надання соціальних послуг в Україні потребує значних поліпшень. Необхідно змінити фінансовий механізм, впровадивши пряме фінансування і запровадити стандарти якості та ліцензування. Введення державного соціального замовлення сприятиме покращенню ефективності системи та позитивним змінам у цільовій групі отримувачів соціальних послуг. Необхідно забезпечити прозорість та додержання загальних принципів публічного адміністрування соціальних послуг. Наразі законодавство не чітко регулює умови укладання контрактів у системі надання соціальних послуг та взаємодію органів влади і органів місцевого самоврядування в цій сфері. Важливо створити ринок соціальних послуг, дотримуватися умов конкуренції, забезпечувати якість послуг та ефективно витрачати кошти. Також необхідним є роздержавлення системи соціальних послуг та делегування повноважень і ресурсів недержавним організаціям. Впровадження соціального замовлення має бути поєднане з іншими інструментами державного управління системою соціальних послуг, такими як фінансовий та нормативно-правовий механізми, інструмент міжсекторального діалогу та співробітництва. Вирішення цих завдань сприятиме ефективному функціонуванню та розвитку системи надання соціальних послуг в Україні.

6. Розвиток електронного урядування щодо системи надання адміністративних послуг в соціальному захисті обмежується ще й бюджетним фінансуванням. І навіть міжнародна технічна допомога тепер можлива виключно опосередковано через бюджет, отже міжнародні проекти безпосереднього забезпечення установ з надання адміністративних послуг виявляються незаконними. Все це не сприяє ефективній і швидкій трансформації системи надання адміністративних послуг в електронний вигляд. У той же час фінансове та інше забезпечення діяльності органів публічного адміністрування з надання адміністративних послуг здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України, відповідних місцевих бюджетів, що, зокрема, унеможливлює використання механізмів державно-приватного партнерства з метою додаткового фінансування і розвитку ІТІ для надання адміністративних послуг в електронному вигляді. Тому трансформація діяльності органів публічного адміністрування в електронний вигляд обмежена колізійних характером законодавства з одного боку і бюджетним фінансуванням з іншого, що не сприяє швидкому впровадженню і ефективному функціонуванню системи надання адміністративних послуг засобами електронного урядування.

Формуючи нові взаємини між суб'єктами звернення і органами державного управління, в яких права і свободи громадян є пріоритетними, необхідно створити відповідні умови, при яких система дозволить їх реалізувати. З огляду на це, пріоритетними напрямками вдосконалення системи надання адміністративних соціальних послуг засобами е-урядування є:

– забезпечення інтероперабельності ІКС (Інформаційно-консультаційний центр) міжвідомчої взаємодії з ІКС і базами даних (реєстрів) інших органів державного управління і визначення на законодавчому рівні вимог обов'язкового підключення до зазначеної системи всіх ІКС і баз даних (реєстрів) органів державного управління;

– створення дієвої ІТІ міжвідомчої взаємодії, яка повинна забезпечувати отримання інформації, необхідної для надання адміністративних послуг у соціальній сфері, і безперешкодна взаємодія між базами даних інших органів публічного управління в автоматичному режимі;

формування ІТІ шляхом інтегрування державних інформаційних систем органів державного управління, державної установи «Урядовий контактний центр» та забезпечення подальшого функціонування і вдосконалення цієї інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт. упоряд. В.П. Тимощук. Київ: Факт, 2003. 496 с.

2. Адміністративне право: підруч. / ра заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право. 2013. 656 с.

3. Аріфходжаєва Т.Б. Публічне адміністрування у сфері соціального захисту населення в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2016. 207 с.

4. Баранник Л.Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. фінансова акад., 2012. 496 с.

5. Василик О.М. Соціальний захист населення як важлива складова публічного адміністрування. Інновації: аспекти управління, виробництва, сфери обслуговування: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, 28 березня 2019 р.). Тернопіль : ПП Паляниця В.А. 2019. С.17–18.

6. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. В. Ребкала, В. Тертички. Київ : Вид-во НАДУ, 2000. 232 с.

7. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2019 р. №829. URL. https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem-829

8. Деякі питання соціального захисту громадян, які потрапили у складні життєві обставини: Постанова Каб. Міністрів України від 30.12.2022 р. №1475: станом на 24 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1475-2022-п#Text

9. Деякі питання соціального захисту дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю: Постанова Каб. Міністрів України від 14.12.2016 р. № 978 : станом на 13 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2016-п#Text

10. Дубич К.В. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження. Аспекти публічного управління. № 3(17) берез. 2015. С.64–69.

11. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. 2017. № 5. С.568–572.

12. Жук О.Б. До питання дискусії: соціальний захист, соціальне страхування чи соціальне забезпечення. Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 25 листопада 2015 р.). Львів: ЛКА, 2015. С. 135–137.

13. Капітан О.І. Адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів формування та реалізації соціальної політики України в умовах євроінтеграційних процесів : дис. …. д-ра філософії а спеціальністю 081 – Право. Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2020. 227 с.

14. Клочо О.О. Соціальна допомога в Україні: реалії, перспективи. Соціально-політичний журнал. 2020. № 4. С.155–162.

15. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.

16. Лисяк Л.В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: проблеми та перспективи. Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Економіка. 2017. Т. 25, вип. 11. С. 23–30.

17. Ліжевський А.Л. Правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення. Право і суспільство. 2021. №1., ч. 2. С.43–48.

18. Ліжевський А.Л. Публічне адміністрування у сфері соціального захисту населення: інституційно-змістовна характеристика. Правові новели.2021. № 13. Т. 2. С.32–37.

19. Ліжевський А.Л. Теоретичні аспекти публічного адміністрування у сфері соціального захисту. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №4. С.681–684.

20. Лопушняк Г.С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України: моногр. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 372 с.

21. Мариняк Н. Удосконалення нормативно-правового регулювання надання адміністративних послуг. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 297–303.

22. Основи публічного адміністрування: навч. посіб. / за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 172 с.

23. Павлюк К. Соціальні послуги: недофінансувати чи міняти систему? Часопис «Незалежний Аудитор». 2014. URL: http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/593?view (дата звернення: 10.12.2023).

24. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX : станом на 22 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text

25. Про додаткові заходи щодо державної підтримки сім'ї, охорони материнства, батьківства та дитинства : Указ Президента України від 11.05.2019 р. № 214/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214/2019#Text

26. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV : станом на 03 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text

27. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII : станом на 03 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

28. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text

29. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV : станом на 01 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text

30. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 26.09.2018 р. № 688-р : станом на 28 лип. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2018-р#Text

31. Про затвердження Порядку влаштування бездомних осіб похилого віку та інвалідів до стаціонарних соціально-медичних установ та інших закладів соціальної підтримки (догляду): Наказ М-ва соц. політики України від 12.08.2011 р. № 312. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1031-11#Text

32. Про затвердження Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї: Постанова Каб. Міністрів України від 04.06.2015 р. № 389 : станом на 23 верес. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2015-п#Text

33. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 р. № 3668-VI: станом на 12 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17#Text

34. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru#Stru

35. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. №586-XIV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586- 14#Text

36. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV: станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text

37. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII : станом на 21 лип. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text

38. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII : станом на 01 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text

39. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст.133.

40. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. Відомості Верховної Ради України.1992. № 15. Ст.190.

41. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19

42. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. № 3160-VI: станом на 20 січ. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text

43. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII: станом на 02 груд. 2023р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text

44. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text

45. Про схвалення Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27

груд. 2017 р. № 1013-р. URL. https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-optimiz.

46. Публічна адміністрація в Україні : становлення та розвиток : моногр. / В. М. Алексєєв, Л. С. Бровченко, І. А. Верещук [та ін.] ; за заг. ред. А. В. Толстоухова, Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. Дніпропетровськ : Монолит, 2010. 399 с.

47. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика : моногр. Донецьк: Ємельянова Т.В. 2011. 463 с.

48. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики: навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 200 с.

49. Смирнова І.І., Лихошва О.Ю., Рак Н.В., Горієва Л.А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 3. С.205–212.

50. Соціальна політика: поняття, сутність та об’єкт. URL. https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/

51. Ткаченко І.М. Загальна характеристика формування передумов становлення нормативно-правового регулювання адміністративних процедур захисту прав осіб з інвалідністю як напряму реалізації соціальної функції держави. Наукові записки. Сер.: Право. 2020. Вип.9. С.121–125.

52. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників (укр/рос) : Хартія Європ. співтовариства від 09.12.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text

53. Чекан М.М. Поняття та елементи механізму публічного адміністрування соціального захисту Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 1. Т.3. С.133–138.

54. Яковлєв І.П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі : дис. … канд. юрид. наук. / Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.» Одеса. 2016. 224 с.

55. Bovaird T. Public Management and Governance. - UK : London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2003. 255 p.

56. Bringenberg L. First Management Reform Wave in Great Britain Germany. Norderstedt, Grin Verlag, 2008. 88 p.

57. Dominelli L. Social work: Theory and Practice for a Changing Profession. UK: Cambridge, Polity Press, 2004. 320 p.

58. Goodin R. E. The Real Worlds of Welfare Capitalism. UK: Cambridge, Cambridge University Press, 2004. 358 p.

59. Rosenbloom D. H. Public Administration. Understanding Management, Politics, and Law. The Public Sector. [2 ed.]. US: New York, 1997. 600 p.